

30 januari—2 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 30 januari

Meddelande om enkla frågor av:

	Sid.
herr Fridolfsson i Stockholm (h) ang. möjligheterna att ta hand om personer som har eller haft för avsikt att beröva sig livet.	4
fru Marklund (vpk) ang. förutsättningarna för en utvidgad malm- brytning i norra Sverige.	4

Torsdagen den 1 februari

Meddelande om eventuella extra sammanträden fredagen den 2 februari.	5
--	---

Svar på frågor av:

herr Björkman (h) ang. åtgärder för att sprida kännedom om möjligheten för utlandssvenskar att delta i andrakammarval.	5
herr Sundkvist (cp) ang. avskrivningsreglerna beträffande investeringar för vatten- och luftvård.	8
herr Westberg (fp) ang. placeringen av beställningar för försvarets räkning på utländska fabriker, herr Persson i Heden (cp) ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel, herr Jansson (vpk) ang. materielbeställningar för försvaret och fru Thunvall (s) ang. friställning av arbetskraft efter försvarsbeställningar utomlands.	8
herr Nyberg (fp) ang. underlättande av röstavlämning.	15
fru Renström-Ingenäs (s) ang. hänsynstagandet till rörelsehindrade vid utformningen av byggnader.	16
fru Renström-Ingenäs (s) ang. vidareutbildning av icke kompetenta vikarier på låg- och mellanstadiet.	18

	Sid.
Svar på interpellation av fru Nettelbrandt (fp) ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet.....	20
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Carlshamre (h) ang. åtgärder för att begränsa utsläppet av kvicksilverhaltigt avloppsvatten i Östersjön.....	28
herr Jansson (vpk) ang. kvicksilverhalten i fisk.....	28
herr Ståhl (fp) ang. åtgärder mot brottslig verksamhet av personer som intagits för frihetsstraff.....	28
herr Nördstrandh (h) ang. fasta studiegångar vid de filosofiska fakulteterna.....	28

Fredagen den 2 februari

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.	29
Interpellationer av:	
herr Jansson (vpk) ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.	54
herr Wedén (fp) ang. beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster.....	55
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. åtgärder för att öka sveriged informationen i Japan.....	57
herr Fredriksson (s) ang. åtgärder mot silikos.....	57

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 2 februari

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 1, ang. ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.	29
--	----

Tisdagen den 30 januari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande januari.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna nr 560—562;

till statsutskottet motionerna nr 563—593;

till bevillningsutskottet motionerna 594 och 596—603;

till bankoutskottet motionen nr 604;

till lagutskott motionerna nr 605—607;

till statsutskottet motionen nr 608;

till lagutskott motionerna nr 609—618;

till jordbruksutskottet motionerna nr 619—624;

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 625—629;

till statsutskottet motionen nr 630;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 631;

till utrikesutskottet motionerna nr 632—635;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 636—649;

till statsutskottet motionerna nr 650—653;

till utrikesutskottet motionen nr 654;

till statsutskottet motionerna nr 655—702;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 703;

till statsutskottet motionerna nr 704—789;

till bevillningsutskottet motionerna nr 790—815, 817—822 och 825—828;

till bankoutskottet motionerna nr 829—851;

till lagutskott motionerna nr 852—857;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 858;

till lagutskott motionen nr 859;

till konstitutionsutskottet motionen nr 860; samt

till lagutskott motionerna nr 861—885.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 886, om förbud mot reklam för tobaksvaror m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg reklam för alkoholhaltiga drycker, till bevillningsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionerna nr 887—898;

till jordbruksutskottet motionerna nr 899—921;

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 922—925;

till statsutskottet motionen nr 926;

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 927—945;

till lagutskott motionen nr 946; och

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 947—949.

§ 3

Föredrogs den av herr *Andersson* i Storfors (s) vid kammarens sammanträde fredagen den 26 januari kl. 11.00 gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående lagstiftning om renhållning vid väg.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Anmäldes följande motioner:

nr 950, av herr *Turesson*, i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor skrivelse angående projektering av provisoriska lokaler för riksdagen i kv. Garnisonen,

nr 951, av herr *Tobé m. fl.*, i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor skrivelse angående lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för förvaltningskontoret, och

nr 952, av herr *Wennerfors*, likaledes i anledning av sistnämnda skrivelse.

Dessa motioner bordlades.

§ 5

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

På grund av göromål utrikes under tiden 2/2—15/2 får jag anhålla om

ledighet från riksdagsarbetet under motsvarande tid.

Stockholm den 30 januari 1968

James I. A. Dickson

Till Riksdagens andra kammare

Med anledning av utrikes resa anhåller undertecknad om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 4/2 t. o. m. den 9/2.

Stockholm den 30 januari 1968

Sigurd Lindholm

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 6

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Fridolfsson* i Stockholm (h), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående möjligheterna att ta hand om personer som har eller haft för avsikt att beröva sig livet, och

fru *Marklund* (vpk), till herr statsrådet Wickman angående förutsättningarna för en utvidgad malmbrytning i norra Sverige.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 1 februari

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Meddelande om eventuella extra sammanträden fredagen den 2 februari

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Vid dagens sammanträde bordlägges bevillningsutskottets betänkande nr 1 angående alkohol- och tobaksbeskattningen. Med hänsyn till ärendets brådskande natur hemställer utskottet att betänkandet avgöres efter endast en bordläggning. Beslut avses alltså, såsom tidigare meddelats, skola fattas vid det sammanträde som tar sin början kl. 11.00 i morgon, fredagen den 2 februari.

Om kamrarna fattar olika beslut i någon av de frågor som behandlas i nämnda betänkande, kommer plena att ajourneras för att bereda bevillningsutskottet tillfälle att sammanträda och avgiva memorial i anledning av de skiljaktiga besluten. Memorialet bordlägges då kamrarna återupptar sina förhandlingar efter ajourneringen. Därefter kommer ytterligare ett eller två plena att anordnas under fredagen, det första för ställningstagande till utskottets i memorialet framlagda förslag till sammanjämkning eller till voteringsproposition i gemensam votering och det andra för företagande av eventuell gemensam votering. Kallelse anslås nu till dessa två plena. Det första utsättes till två timmar efter det båda kamrarna fattat beslut beträffande bevillningsutskottets betänkande nr 1 och det andra till tio minuter efter det närmast föregående sammanträdet början.

§ 2

Svar på fråga ang. åtgärder för att sprida kännedom om möjligheten för utlandssvenskar att delta i andra-kammarval

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Björkman har frågat mig om några åtgärder vidtagits »för att genom de svenska utlandsmyndigheterna sprida kännedom om den möjlighet som ett begränsat antal utlandssvenskar genom 1967 års riksdagsbeslut erhållit att delta i årets andra-kammarval».

Som svar vill jag meddela att utrikesdepartementet den 15 december 1967 sände ut en instruktionsskrivelse till ambassaderna om utlandssvenskarnas röstning vid andrakammarvalet 1968. Enligt skrivelsen skall kungörelse om hur utlandssvensken skall gå till väga utfärdas. Kungörelsen skall anslås på ambassadens anslagstavla. Den bör också på annat lämpligt sätt spridas till utlandssvenskarna t. ex. genom att anslås i svenska klubbar. I särskilda fall kan annonsering ske i pressen.

Vidare anförde:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Att vi inom oppositionen inte är nöjda med den femårsgiljotin som regeringsförslaget och riksdagsbeslutet sent i höstas innebar är statsrådet väl bekant; likaså att ett stort antal utlands-

Svar på fråga ang. åtgärder för att sprida kännedom om möjligheten för utlandssvenskar att delta i andrakammarval

svenskar är, miljt uttryckt, besvikna över att de trots löften från regeringssidan har blivit uteslutna från rätten att rösta. Den sidan av frågan skall jag dock inte utveckla närmare i dag. Det gjorde jag i remissdebatten för 14 dagar sedan, och det blir tillfälle att återkomma till detta senare under riksdagssessionen i anslutning till en rad motioner som riktar sig mot den snäva femårsgränsen.

Min fråga gällde endast — vilket också framgick av utrikesministerns svar — vad som gjorts för att det ringa antal utlandssvenskar som nu får möjlighet att delta i årets andrakammarval skall få vetskap om detta. Utrikesministern säger att en instruktionskrivelse har sänts från utrikesdepartementet till ambassaderna angående utfärdande av kungörelse om hur utlandssvensken skall gå till väga. Såvitt jag förstår gäller det emellertid endast det rent tekniska förfarandet, alltså att ansökan om att bli upptagen i den särskilda röstlängden för utlandssvenskar skall göras före den 30 april i år hos centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden samt villkoren i övrigt för att få komma med i röstlängden. Genom att en sådan kungörelse sättes upp på *ambassadernas* anslagstavlor torde man emellertid inte kunna nå särskilt många. Så livlig är knappast besökandefrekvensen på ambassaderna.

De som kommer att se kungörelsen tillhör till största delen en av de speciella grupper som redan tidigare kunde rösta, nämligen de som har anställning utomlands i rikets tjänst, deras familjer och deras svenska tjänstefolk. Genom att, som utrikesministern säger, **kungörelsen anslås även på exempelvis svenska klubbar** når man naturligtvis fler liksom genom att annonsera i tidningar som läses av utlandssvenskar.

Jag vet inte om jag skall tolka utrikesministerns svar så, att vad som kan göras från utrikesdepartementets sida

är gjort och att det nu helt ankommer på ambassaderna att sprida upplysning om de nya bestämmelserna. Vi har ju en rad generalkonsulat — 27 stycken — vi har en rad konsulat — 104 stycken — och vi har en rad vicekonsulat — 47 stycken — i utlandet. Vi har också svenska kyrkor utomlands. Vidare har Svenska turisttrafikförbundet kontor i Danmark, Finland, Norge, Västtyskland, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien och USA. Även om dessa sistnämnda kontors verksamhet närmast gäller utländska turister och endast i viss utsträckning svenska turister kunde det ju tänkas att det vore möjligt att nå en del utlandssvenskar även på denna väg. Vi har vidare resebyråer och en lång rad SAS-kontor på olika håll i världen som har kontakt med utlandssvenskar.

Jag tar för givet att utrikesministern delar min uppfattning att när vi på sätt som skett utvidgat rösträtten till vissa utlandssvenskar, är det också angeläget att vi använder alla tänkbara informationskanaler för att nå dem. Jag vill sluta med att ställa den kompletterande frågan, om utrikesministern anser att vad som skall göras redan är gjort eller om utrikesministern möjligen vill följa upp den i svaret omnämnda skrivelsen med ytterligare instruktioner.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Självfallet skall kungörelsen anslås inte bara på våra beskickningar utan även på generalkonsulat och konsulat. Den skrivelse som gick ut var också ställd till såväl beskickningar som konsulat. I övrigt har jag ju i svaret uttalat att kännedom om kungörelsen kan spridas exempelvis genom annonsering och genom att den anslås på svenska klubbar. Naturligtvis är det även tänkbart att resebyråer

Svar på fråga ang. åtgärder för att sprida kännedom om möjligheten för utlandssvenskar att deltaga i andrakammarval

o. d. kan sprida upplysning om den utvidgade rösträtten.

Jag är emellertid något konfunderad över herr Björkmans resonemang rörande de åtgärder som redan vidtagits. Genom att ambassader, konsulat o. s. v. anmodats sprida upplysning om kungörelsen bör man enligt mitt förmenande rätt väl kunna nå fram till utlandssvenskarna. Herr Björkman och de andra som fört utlandssvenskarnas talan har ju alltid betonat, att en av anledningarna till att utlandssvenskarna bör ha rösträtt är att de noga följer allt som händer här hemma i Sverige. Deras talesmän har förklarat att utlandssvenskarna läser de svenska tidningarna och mycket väl vet vad som tilldrar sig i svenskt samhällsliv. Hur kan då herr Björkman och de övriga som företräder utlandssvenskarnas intressen tro att dessa skulle sväva i okunnighet om denna fråga, som så påtagligt gäller just deras egna intressen? Jag tror att herr Björkman underskattar utlandssvenskarna och att den argumentation han för knappast står i överensstämmelse med deras intressen.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Utrikesministern beskyllder mig för bristande logik. Jag kan inte riktigt förstå varpå han grundar sitt påstående. Som jag sade redan i remissdebatten för fjorton dagar sedan förhåller det sig så att utlandssvenskarna vid det här laget nästan hade givit upp hoppet. Och de som ligger utanför femårsgränsen har fortfarande inte rösträtt. Det är dessa vi talar om hela tiden. Vi har sagt att det finns en mängd tidningskorrespondenter, radiokorrespondenter och representanter för svenska företag i utlandet som har mycket god kännedom om svenska förhållanden men som fortfarande är utestängda från rösträtt. Så förhåller det sig, men det kan ju inte

vara något skäl till att man inte skall lämna all den upplysning som går att lämna till andra.

Naturligtvis gäller det inte bara de nämnda; det finns många andra som inte nås av denna information men som har rösträtt.

Att jag tog upp denna fråga beror delvis, herr utrikesminister, också på att jag vet att det på sina håll finns register. På den punkten vill jag åberopa vad justitieministern yttrade i höstas, nämligen att de svenska utlandsmyndigheterna hade uppmanats »att föra förteckningar över svenska medborgare inom ifrågavarande myndigheters verksamhetsområde. Detta tjänar det legitima syftet att möjliggöra för utlandsmyndigheterna att i krissituationer — — — snabbt komma i kontakt med landsmännen och deras anhöriga. En dylik registrering kan ju också ha sin betydelse för lösningen av frågan om utlandssvenskarnas möjlighet att deltaga i svenska politiska val».

Herr utrikesminister, nu undrar jag: När man alltså har detta register, skulle det inte kunna användas också för att nå utlandssvenskarna? Det är ju det syftet registret bl. a. skulle tjäna.

Jag är naturligtvis, herr talman, utrikesministern tacksam för att instruktionsskrivelsen inte gällde bara ambassaderna utan också de många generalkonsulaten och konsulaten. Det framgick emellertid inte av svaret, och det var bl. a. det jag gärna ville veta.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag trodde att herr Björkman, som har intresserat sig för denna fråga, kände till det pressmeddelande som har gått ut. Det stod t. o. m. i ingressen att den var riktad till beskickningar och konsulat. Jag utgick alltså från att han visste om detta.

Jag vill understryka för herr Björk-

Svar på fråga ang. avskrivningsreglerna beträffande investeringar för vatten- och luftvård — Svar på frågor ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel

man att jag inte har beskyllt honom för bristande logik — det var herr Björkman själv som drog denna slutsats av någon underlig anledning — men jag skall inte förneka att det finns en brist i logiken i det sätt på vilket herr Björkman tagit upp denna fråga.

Det viktiga är emellertid att vi kommer att använda alla de möjligheter som finns för att sprida kännedom och upplysning om vilka utlandssvenskar som blir röstberättigade vid nästa riksdagsval.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag kunde knappast, herr utrikesminister, känna till att en skrivelse gått från utrikesdepartementet till ambassaderna, eftersom jag fick del av utrikesministerns svar alldeles innan det avgavs här i kammaren. När jag lämnade den svenska FN-delegationen i New York i december hade inte kungörelsen kommit dit och inte heller hade något anslag satts upp.

Jag är emellertid tacksam — det vill jag gärna framhålla för utrikesministern — för att skrivelsen sändes ut så snabbt efter det att beslutet fattades i riksdagen den 7 december.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. avskrivningsreglerna beträffande investeringar för vatten- och luftvård

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Sundkvist har frågat mig om företagsskatteutredningen fått i uppdrag att överväga frågan om gynnsammare avskrivningsregler beträffande investeringar för vatten- och luftvård.

Jag får svara att 1967 års riksdagsskrivelse i ämnet har överlämnats till utredningen i enlighet med riksdagens begäran.

Vidare anförde

Herr SUNDKVIIST (cp):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min fråga.

När riksdagen behandlade detta ärende förra året i anledning av ett flertal motioner skrev utskottet att det borde bli föremål för en skyndsam prövning. Jag skulle gärna ha velat göra min fråga litet fylligare, men av kända skäl hade jag inte möjlighet till det, om jag ville framställa en enkel fråga. Jag skulle också gärna ha velat höra om företagskatteutredningen har förtursbehandlat detta avsnitt och om finansdepartementet har återfått frågan för förnyat övervägande.

Den miljöförstöring som pågår i fråga om både vatten och luft inom vårt land är ett högaktuellt och mycket brännande problem. Vi vet att det vidtas åtgärder redan nu, men vi är väl också fullt på det klara med att det mycket snabbt måste göras kraftiga ingripanden för att råda bot på de förhållanden som vi har.

Detta gör att frågan ur skatteteknisk synpunkt kommer att bli högaktuell för företagarna. Som utskottet anförde förra året är det verkligen av behovet påkallat att man får en skyndsam prövning för att så snabbt som möjligt kunna skapa förnuftiga skatteregler i detta avseende.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på frågor ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel

Ordet lämnades på begäran till

Svar på frågor ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg har frågat mig, om jag finner det vara tillfredsställande att i nuvarande sysselsättningsläge stora beställningar för försvarets räkning läggs på utländska fabriker.

Herr Persson i Heden har frågat mig, om jag vill medverka till att försvarets materielbeställningar sker hos företaget med tillverkning inom landet.

Herr Jansson har frågat mig, i vilken grad materielbeställningar till krigsmakten sker i samråd med arbetsmarknadsmyndigheterna och med hänsyn tagen till sysselsättningspolitiska förhållanden i Sverige.

Fru Thunvall har bett mig att redogöra för de omständigheter som har föranlett friställning av arbetskraft efter försvarsbeställningar utomlands.

Frågorna torde ha samband främst med sysselsättningen inom textilindustrin. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

Statliga myndigheter skall vid upphandling följa bestämmelserna i upphandlingskungörelsen. Detta innebär bl. a. att de vid prövning av anbud skall ta hänsyn endast till affärsmässigt betingade förhållanden.

Försvarets intendenturverk, som upphandlar textilprodukter till försvaret, har ett nära samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen. Fråga om att gå ifrån en rent affärsmässig bedömning i ett upphandlingsärende måste underställas Kungl. Maj:t. Någon framställning av detta slag har hittills inte gjorts. Vid avgörandet av en sådan fråga måste Kungl. Maj:t ta hänsyn även till handelspolitiska faktorer.

Förutom samråd vid ordinarie upphandling förekommer att arbetsmarknadsstyrelsen tar initiativ till särskild upphandling för att hålla uppe sysselsättningen eller ge arbetsförmedlingsorganen behövligt rådrum.

För fru Thunvall vill jag nämna att den aktuella beställningen av sömnad av uniformer för 817 000 kronor endast i ringa grad kan ha påverkat beslut om friställning av arbetskraft i Sverige.

Vidare anförde:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Svaret är inte entydigt och det kanske inte heller kan vara det. Statsrådet hänvisar till att statliga myndigheter vid upphandlingen skall följa bestämmelserna i upphandlingskungörelsen men säger också att fråga om att gå ifrån en rent affärsmässig bedömning i ett upphandlingsärende måste underställas Kungl. Maj:t. — Alltså är det möjligt att gå ifrån upphandlingskungörelsen.

Det är angeläget att samarbetet mellan olika sektorer av statsförvaltningen blir bättre än vad det tycks vara, även om försvarsministern säger att det är ett samarbete. Arbetsmarknadsstyrelsen satsar mycket arbete och pengar på att möjliggöra lokalisering av företag till Ljusdalsregionen och samtidigt vidtar försvarets upphandlande myndigheter åtgärder som försvårar för den berörda industrin att leva vidare. Man får därför ett intryck av att den ena handen inte vet vad den andra gör. När arbetsmarknadsverket betalar ut över 600 000 kronor för att utbilda personal till fabriken i Ljusdal, borde försvaret medverka till att denna personal får sysselsättning i den mån det är möjligt — och i detta fall tycks det ha varit möjligt. I stället läggs beställningar på utländska fabriker, exempelvis som nu till fabriker i Portugal, som redan av det skälet att det för kolonialkrig i Afrika inte borde bli föremål för det stöd som en sådan beställning innebär.

Jag vill referera en talesman för de anställda i Ljusdal, som är berörda av detta. För dessa ter det sig groteskt att

Svar på frågor ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel

svenska medborgare skall bli arbetslösa medan militärens kläder beställs i utlandet. I det sysselsättningsläge som vi nu har borde det vara självklart att order av detta slag förläggas hos inhemska företag, även om kostnaden skulle bli något högre. Det är ju ändå väsentligt fördelaktigare att skapa sysselsättning på denna väg än att genom arbetsmarknadsorganen ta hand om friställd personal, varvid dryga kostnader uppkommer för omskolning, omflyttningar, beredskapsarbeten etc.

Detta är också till fördel för den enskilde som vill bo kvar på orten och inte minst för den berörda bygden. På detta område behövs onekligen ett bättre samarbete mellan olika statliga organ till båtnad för de anställda och för bygden.

Till sist vill jag framföra en förhoppning att det skall bli möjligt för de statliga myndigheterna att, i det läge som uppkommit i Ljusdal, kompensera bortfallet av GEFA genom att till Ljusdal förlägga någon ersättningsindustri. I detta sammanhang kunde t. ex. försvarets fabriksverk vara aktuellt. Jag vill fråga om försvarsministern vill medverka till att så sker.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Sysselsättningsproblemet är onekligen en mycket stor fråga. Vi har för närvarande bortåt 110 000 arbetslösa, direkt eller indirekt, i vårt land, och för de människor som har sin sysselsättning inom textil- och konfektionsindustrin är läget synnerligen prekärt. Detta gäller inte minst i de bygder där textil- och konfektionsindustrin är särskilt markerad, såsom i mitt hemlän i boråsområdet och sjuhäradsbygden, där cirka 45 procent av de industrianställda är sysselsatta inom just denna bransch.

Man blir förvånad och bekymrad när man får höra att statliga myndigheter medverkar till denna sysselsättningskris genom att göra beställningar av

produkter — som tillverkas i dessa bygder liksom i andra delar av landet — i sådana länder vilka särskilt oroat oss genom dumpingförsäljning och där arbetarna betalas med slavlöner. Härmed bidrar man till att försvåra förhållandena för vår inhemska industri.

Jag är klart medveten om att försvarets intendenturverk måste göra en rent affärsässig bedömning när man placerar sina beställningar. Men, herr statsråd, har man i praktiken gjort detta? Blir inte förhållandet det motsatta? Den skillnad i prisläge som föreligger mellan den inhemska och den utländska industrin är inte större än att vinsten uppätas av de kostnader som vi får inom landet vid en beställning hos denna utländska industri. Undandragande av skatteobjekt och genom de kostnader man får för kontroll av tillverkningen — man kanske måste resa ned till den utländska fabriken o. s. v. — för att inte tala om de utgifter man får för den friställda arbetskraften i Sverige genom omskolning, arbetslöshetsbidrag o. s. v. måste givetvis medtagas i kalkylerna.

Jag är medveten om att Kungl. Maj:t måste följa upphandlingskungörelsen, men i och med att Kungl. Maj:t genom den aktuella bestämmelsen ändå måste ta ställning, tycker jag inte att läget är så komplicerat. Kungl. Maj:t har att själv genom försvarsministern besluta. Detta är anledningen till att jag ställt min fråga om försvarsministern vill medverka till att i nuvarande sysselsättningskris placera beställningarna för försvaret inom landet. Jag tror ändå att detta inte skulle vara svårt att genomföra.

Detta bekräftas också av bestämmelserna i den statliga upphandlingskungörelsen. I dess 15 § uttalas nämligen följande: »Av de anbud som kommer in fråga, skall det anbud antagas, vilket med beaktande av samtliga omständigheter, är att anse såsom för staten förmånli-

Svar på frågor ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel

gast.» Då anser jag, att även om det blir någon krona dyrare är det ändå förmånligare att placera beställningar hos företaget här i landet.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Den gällde samrådet med arbetsmarknadsmyndigheterna, och den är nu besvarad med ja.

Vid en rent principiell bedömning är jag självfallet tillfredsställd med att det finns ett sådant samråd. Det bör också vara självklart. I det konkreta fallet beklagar jag dock att arbetsmarknadsmyndigheterna måste dela ansvaret med statens intendenturverk när det gäller utläggning av beställningar i utlandet, hos industriföretag av samma slag som vi här i landet har stora sysselsättnings-svårigheter vid.

Jag vill ställa den frågan huruvida försvaret verkligen enbart kan ta hänsyn till affärsmässigt betingade förhållanden, när vi vet att sådana hänsyn inte är nationalekonomiskt rimliga. Det rimliga måste ju ändå vara att se till helheten och att vi inte — som herr Persson i Heden var inne på — samtidigt som vi köper litet billigare i Portugal betalar arbetslöshetsunderstöd, flyttningsbidrag, omskolningsbidrag och andra sociala bidrag till arbetslösa textilarbetare. Jag anser att försvarsministern bör bidra till att upphandlingskungörelsen omarbetas och gives ett rimligare innehåll. Jag har också en idé, som jag vill att statsrådet för vidare till försvarets intendenturverk, och det är att när man gör beställningar skall man från försvarets sida tänka litet mera på fosterlandet i dess helhet.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för det svar han lämnat på min fråga. Jag har ställt den utifrån litet andra utgångspunkter än de föregående ärade talarna, men gi-

vetvis var det i första hand beskedet om nedläggningen av GEFA:s fabriker i Ljusdal och Nykroppa — vilken skulle bero på försvarsbeställningar vid GEFA:s fabriker i Portugal i stället för på de berörda platserna — som föranledde frågan. Men jag önskade också en redogörelse därför att andra företag har angivit statliga beställningar utomlands eller försvarsbeslut i övrigt som skäl för nedläggelse.

När man fick de första meddelandena om nedläggningen av fabriken i Ljusdal och de anställdas reaktion fick man den uppfattningen att detta inte skulle ha skett om ordern inte hade gått till Portugal. Nu är jag inte längre så säker på att det förhöll sig på det sättet. Skulle GEFA-företagen i Ljusdal och Nykroppa ha erhållit denna order om det gällt konkurrens enbart mellan svenska företag, och skulle den ordern ha förhindrat en nedläggelse? Fanns det konkurrerande svenska företag som hade lagt in lägre anbud än GEFA-företagen? Det förefaller så att döma av tidningsmeddelanden i ett senare skede. I så fall måste informationen till de anställda ha varit oklar eller missuppfattats av dessa. I GEFA-fallet anger man även import från låglöneländer och dålig lönsamhet som ytterligare orsaker.

Som jag nämnde har också andra företag anført utlandsbeställningar som orsak till industrinedläggelser, men man har ibland en känsla av att de stalliga besluten tas som förevändning för en nedläggelse, som skulle ha skett under alla förhållanden.

Försvarsministern har i sitt svar talat om bestämmelserna i upphandlingskungörelsen och om handelspolitiska faktorer, och jag trodde först att det fanns en undantagsklausul i upphandlingskungörelsen som kunde åberopas. Och visst underlag för min förmodan finns det ju, när det står i kungörelsen att frågan huruvida man skall frånga den rent affärsmässiga bedömningen i

Svar på frågor ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel

ett upphandlingsärendande skall underställas Kungl. Maj:t för bedömning, vilket dock ej skett i detta fall. Men när vi diskuterar dessa frågor står det i alla fall klart att konkurrensen inte sker på lika villkor så länge produktionen t. ex. i Portugal förbilligas genom att arbetarna har urusla löner — ett förhållande som alltså kommer att kunna bestå med hjälp av svenska företags placering där, såvitt jag förstår.

Försvarets intendenturverk måste givetvis följa upphandlingskungörelsen; jag respekterar det. Men i den situation vari vi befinner oss vore det önskvärt om undantag kunde få göras för beställningar som kan ge sysselsättning i ett trängt läge. Detta skulle behövas som ett komplement till regeringens beslut om tidigareläggning av beställningar. Men i så fall kunde det kanske inte bli fråga om anbud, utan det finge bli en dirigering av order till vissa företag. Hur går det då med den fria konkurrensen?

Statsrådet säger att ordern på 817 000 kronor kunde påverka beslut om friställning i Sverige endast i ringa grad, och jag förstår att det är riktigt. — Och för att inte överskrida tiden slutar jag med detta, herr talman.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Bara några ord, herr talman!

Försvarets intendenturverk upphandlar textilvaror huvudsakligen inom Sverige. Under budgetåret 1966/67, som vi har en fullständig överblick över, belöpte sig upphandlingen av konfektion och väv till något över 74 miljoner kronor, varav 5,4 miljoner — d. v. s. 7 procent — avsåg upphandling i utlandet. För budgetåret 1967/68 kan upphandlingen i utlandet möjligen komma att uppgå till 10 procent av det totala beloppet. Upphandlingen sker sålunda huvudsakligen inom landet, tack vare att svensk industri även på detta område har möjligheter att konkurrera.

Det som föranlett de nu aktuella enkla frågorna är, föreställer jag mig, den upphandling på 817 000 kronor, avseende vapenrockar och byxor, som gick till ett svenskt företag i Portugal. Jag vill framhålla att detta svenska företag — GEFA — ingalunda skulle ha fått ordern om den hade gått till Sverige, eftersom ett annat svenskt företag låg väsentligt under GEFA:s svenska anbud. Skillnaden mellan det svenska anbud som fanns och det svensk-portugisiska anbudet var 53 procent, och i det läget ansåg intendenturverket och arbetsmarknadsstyrelsen att upphandlingen fick gå till Portugal. De vände sig inte till regeringen, och frågan har alltså inte underställts regeringen.

Här har det sagts att vi bör ändra upphandlingskungörelsen. Detta kan herr Jansson givetvis motionera om. — Herr Jansson säger att man inom försvaret något mera skall tänka på fosterlandet i dess helhet. Det var bra att herr Jansson sade »i dess helhet», ty jag har en känsla av att vi skulle göra mycket ödesdigra misstag om vi i sådana här ärenden — när det är en prisskillnad på 50 procent eller mera — i konselj skulle bestämma att upphandlingen ändå, av fosterländska eller andra skäl, skall ske i Sverige. Vi skall komma ihåg att i runt tal var fjärde anställd i Sverige arbetar för exportmarknaden. Och vad skulle hända för vår industri och för »fosterlandet i dess helhet» om andra länder vid upphandling skulle förfara så som några av kammarledamöterna rekommenderat att vi skall förfara? Det skulle bli rena katastrofen!

Sverige är sedan gammalt frihandelsvänligt. Vi kämpar för att rasera handelshinder och har väl under senare år nått ganska långt med det. Om vi har den inställningen, kan vi självfallet inte hur som helst skydda egna verksamhetsgrenar. Det är beklagligt att svensk industri på detta område har mött en så oerhört hård konkurrens att

Svar på frågor ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel

alla vi som sitter här troligen bär kläder som kommer från andra länder. Jag vågar emellertid påstå att försvarets intendenturverk — det visar mina totalsiffror — har gjort allt vad det kunnat för att ge svensk industri chanser till tillverkning. I de få undantagsfall där upphandling skett utomlands har man nog inte kunnat göra någonting annat.

Vi har haft kontakt med både intendenturverket och arbetsmarknadsmyndigheten såväl före som efter denna upphandling för att kunna följa vad som händer på marknaden. Jag kan försäkra att båda dessa myndigheter gör allt som är möjligt för att lägga beställningarna så att de passar den inhemska industrin. Arbetsmarknadsstyrelsen har också tagit initiativ för att ge de industrier som har det svårt möjligheter till beställningar, vilka alltså är grundade på arbetsmarknadspolitiska skäl. I sådant fall har vi enligt de avtal inom EFTA, GATT o. s. v. som ligger i botten rätt att på detta sätt uppehålla svensk industri.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! De procentsiffror som försvarsministern nämnde — 7 procent förra budgetåret, ökat till 10 procent 1967/68 — avsåg försvarets upphandling utomlands. Vi får dessutom komma ihåg att textil- och konfektionsindustrin för närvarande är mycket sårbar. Även om upphandlingen utomlands endast skulle belöpa sig till 10 procent kommer den att drabba denna industri hårt. Man ser ju nedläggningar dag för dag. Nära nog hälften av textilindustrin har lagts ned under en femårsperiod, för övrigt i ökad takt under den allra senaste tiden.

Det är självklart att vi skall föra en liberal och frihandelsvänlig handelspolitik. Men så länge vi inte är med i Europamarknaden måste vi dock ta till extraordinära åtgärder för att rädda den inhemska industrin. Jag hoppas att

försvarsministern också har denna uppfattning. I varje fall måste vi stoppa den import som är att betrakta som dumping; vår egen industri får ingen möjlighet att konkurrera på lika villkor.

Jag tar fasta på vad försvarsministern sade i sitt senaste inlägg att myndigheterna gör allt som göras kan för att den inhemska industrin skall få tillverkningarna, och jag förutsätter att försvarsministern också tar ad notam 15 § i upphandlingskungörelsen, som jag tidigare citerade. Här har han möjlighet att se till att i första hand den inhemska industrin blir tillgodosedd med beställningar. Jag tror också att man kan tolka denna paragraf så att det kan vara gynnsammast att köpa inom landet, även om det skulle vara några kronor dyrare.

Jag är i detta resonemang inte ute efter att hitta en chans att ge försvarsministern och vederbörande myndigheter en känga. Mitt syfte är att få en förbättrad sysselsättning till stånd inom denna industri. Den ökade sysselsättningskrisen i textilbygder är mycket allvarlig. Jag förväntar därför att försvarsministern medverkar till en bättre tingens ordning inom detta område, och med detta vill jag tacka för svaret.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Av försvarsministerns senaste inlägg fick jag den uppfattningen att arbetsmarknadsstyrelsen har varit införstådd med de åtgärder som vidtagits och godkänt att beställningen gick till Portugal. Det förvånar mig att man i den omfattning som jag tidigare nämnde satsar på att utbilda personal på hemmamarknaden och sedan försvårar för denna personal att få sysselsättning. Jag har väldigt svårt att förstå detta tillvägagångssätt.

Försvarsministern säger att GEFA inte hade fått denna beställning även om den lagts på en fabrik i Sverige. Det kan man inte veta med säkerhet. GEFA

Svar på frågor ang. tillverkning inom landet av försvarets materiel

kanske hade lämnat ett lägre bud om företaget inte haft möjlighet att konkurrera genom sin fabrik i Portugal. Man räknade kanske med att denna skulle komma i fråga och pressade därför inte priserna så långt som man skulle kunnat göra. Jag kan naturligtvis inte säga någonting härom med säkerhet, men den möjligheten är inte utesluten. Vi vet därför inte hur det hade gått om enbart svenska fabriker hade konkurrerat.

Försvarsministern sade vidare att Sverige är frihandelsvänligt, att vi är beroende av export etc. Jag instämmer häri, men samtidigt menar jag att man måste laga efter läglighet. När vårt sysselsättningsläge är så dåligt som nu är fallet måste vi ta vara på de möjligheter vi har att skapa sysselsättning för vårt eget folk. För att klara en akut situation kan man frågå t. o. m. vackra principer. — Man måste ta hänsyn till sysselsättningsläget.

Jag uttalar ännu en gång förhoppningen att försvarsministern vill medverka till att vi får en ersättningsindustri hemma hos oss.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Naturligtvis är jag för en frihandelsvänlig politik utifrån principen om handel med alla till ömsesidig nytta. Beträffande försvaret råder emellertid ett alldeles speciellt förhållande, eftersom just försvaret alltför ofta använder det marknadspolitiska läget för att motivera stora beställningar inom rustningsindustri och andra industrier. När vi diskuterar nedskärning av försvaret kommer ständigt, kanske som den första frågan, hur det skall bli med sysselsättningen bland de människor som jobbar inom försvarsindustrin. I det speciella fall som vi nu diskuterar rör det sig visserligen inte direkt om försvarsindustri, men vi vet att militärer också måste ha kläder på sig, i varje fall på dessa breddgrader.

Försvarsministern sade att procenten

av beställningar i utlandet har ökat — från 7 till 10 procent, om jag fattade rätt. Och detta vid en tidpunkt när vi har större svårigheter med sysselsättningen än vi tidigare har haft. Detta är anmärkningsvärt. Jag vidhåller att det vore bra om upphandlingskungörelsen innehöll bestämmelser som tvingade försvaret att vid materielbeställningar — naturligtvis inte vid varje liten beställning men som regel — ta kontakt med departementet.

Om man inom försvarsmakten såg mera till totalförsvaret, tror jag att detta slags missöden skulle kunna undvikas; jag vill åtminstone betrakta frågan på detta sätt. Men vem vet om ledningen för försvarets intendenturverk fick en liten extra kurs i psykologiskt försvar, skulle den kanske förstå detta ännu bättre!

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Jag finner trots allt de upplysningar värdefulla, som statsrådet lämnade om den stora övervikten för beställningar som placerats inom landet. Detta visar att svensk industri ändå ganska ofta kan hävda sig i konkurrensen.

Jag trodde att man skulle kunna åberopa de undantagsbestämmelser, som statsrådet nämnde i slutet av sitt senaste anförande, men jag förstår att den stora skillnaden i anbudssumman inte gjorde detta möjligt i det fall det här gäller. Statsrådet bekräftade vidare vad jag också trodde, nämligen att företaget i Ljusdal, trots det utsatta läge som vi där uppe för närvarande befinner oss i, inte var aktuellt. Det fanns andra svenska företag som hade ingivit lägre anbud. I motsats till herr Westberg anser jag att man kan göra en jämförelse mellan anbudet i detta avseende.

Med tanke på vad statsrådet uttalade i sitt svar, nämligen att det förutom samråd vid ordinarie upphandling förekommer att arbetsmarknadsstyrelsen tar initiativ till särskild upphandling

Svar på fråga ang. underlättande av röstavlämnning

för att hålla uppe sysselsättningen eller ge arbetsförmedlingsorganen behövligt rådrum, hoppas jag, såsom även herr Westberg framhöll, att försvarets intendenturverk och försvarsministern skall hjälpa oss med sysselsättningsobjekt just i ljusdalsregionen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Bara ytterligare en sak. Jag vill gärna till protokollet ha antecknat vilka anbudssummorna i det aktuella fallet var. GEFA AB:s portugisiska fabrik hade lämnat in ett anbud på 817 000 kronor, GEFA AB:s svenska fabrik ett anbud på 1 250 000 kronor och ett annat svenskt företag ett anbud på 1 072 000 kronor. Det var i detta läge som arbetsmarknadsstyrelsen när den kontaktades av försvarets intendenturverk ansåg, att man inte kunde underlåta att placera beställningen i EFTA-staten Portugal.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. underlättande av röstavlämnning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Nyberg har frågat mig om några åtgärder har vidtagits eller kommer att vidtas med anledning av riksdagens beslut 1967, då det förutsattes att förslag om användande av blindskrift på valsedlar, poströstning för sjuka och anlitande av biträden i vallokalerna skulle komma att övervägas under det fortsatta arbetet på en total författningsreform.

I motioner till 1967 års riksdag hemställdes om utredning i de hänseenden som herr Nyberg har nämnt i sin fråga. I sina av riksdagen godkända utlåtanden över motionerna framhöll kon-

stitutionsutskottet att grundlagberedningen kommer att göra en fullständig översyn av vallagstiftningen och att valtekniska utredningen har i uppdrag att göra en fullständig genomgång av reglerna om valsedels ogiltighet. Utskottet förutsatte därför att de i motionerna berörda frågorna skulle bli föremål för behandling utan någon åtgärd från riksdagens sida.

Utöver vad utskottet har anfört vill jag för egen del tillägga att flera remissinstanser — bl. a. grundlagberedningen och statskontoret — i sina yttranden över valtekniska utredningens betänkande »Förtidsröstning och gemensamma tvådagarsval» har uttalat att det borde undersökas om det inte är möjligt att använda tekniska hjälpmedel, speciellt då datateknik, vid de allmänna valen. Detta uppslag övervägs nu inom justitiedepartementet. Skulle det visa sig möjligt att gå fram på den vägen, är det tänkbart att detta kommer att inverka gynnsamt på förutsättningarna också för ett genomförande av vissa av de förslag som herr Nyberg har nämnt i sin fråga.

Vidare anförde:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

När konstitutionsutskottet under förra årets höstriksdag behandlade de ärenden som min fråga avser förutsatte man, som justitieministern framhållit, att de skulle komma att tas upp vid det fortsatta utredningsarbetet i grundlagberedningen och valtekniska utredningen. Under debatten framhöll jag — jag stod också som motionär i ett par av frågorna — att det syntes oklart vilken av de båda utredningarna som skulle ta hand om dessa ärenden; de kunde nämligen anses gripa in i varandra. Valtekniska utredningen hade för övrigt endast översynen av kassationsbestämmelserna kvar av sina ut-

Svar på fråga ang. hänsynstagandet till rörelsehindrade vid utformningen av byggnader

redningsdirektiv. Det kunde sålunda tänkas att direktiven för utredningarna borde kompletteras.

När jag framställde min fråga berodde det på att jag ville veta hur det fortsatta utredningsarbetet i dessa aktuella ärendena skall ske eller sker. Några uppgifter därom har såvitt jag kunnat finna hittills inte lämnats. Det vore ju värdefullt om man redan till årets riksdagsmannaval kunde vidta sådana åtgärder som underlättade för handikappade — rörelsehindrade, synskadade m. fl. — att delta i valet. När det gäller den sak som jag förde fram i en av motionerna, nämligen biträden vid vallokalerna till handikappade, har enligt uppgift en sådan åtgärd vidtagits vid de nyligen förrättade valen i Danmark. Den har också tillämpats i Finland.

Nu säger justitieministern i sitt svar att man kommer att undersöka möjligheterna att använda tekniska hjälpmedel, speciellt datateknik, vid de allmänna valen och att det uppslaget övervägs inom justitiedepartementet. Det är en i och för sig mycket intressant upplysning. Vi får nu se, om man med datateknikens hjälp kan underlätta röstningsförfarandet, inte minst poströstningen. Det är emellertid en stor fråga, och jag fruktar för att det kommer att ta ganska lång tid innan förslag kan framläggas som möjliggör ett förverkligande av den idé som justitieministern här talat om.

Jag tycker att man redan till årets val skulle kunna vidta sådana åtgärder att i varje fall en del av de framförda förslagen kunde realiserats, t. ex. förslaget om valbiträden vid vallokalerna till hjälp för de handikappade. Det vore intressant att höra, om justitieministern anser att man vid övervägandena rörande frågan om datatekniken samtidigt bör skjuta dessa frågor på framtiden på ett sätt som gör att förslagen inte kan genomföras till årets val.

Herr talman! Med det anförda ber

jag att än en gång få tacka justitieministern för svaret.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Eftersom herr Nyberg är ledamot av valtekniska utredningen känner han säkerligen till att det i direktiven för utredningen står att den skall samarbeta med grundlagberedningen i utredningsarbetet. Av de betänkanden som avgivits av grundlagberedningen och valtekniska utredningen framgår också klart att ett samarbete har föregått utformandet av betänkandena.

Vidare erinrar jag om att möjligheter för sjuka och handikappade att utöva sin rösträtt infördes redan till 1966 års val. Om vederbörande inte hade tillfälle att använda äktamakeförsändelse, kunde de få anlita biträde.

Några förslag i de hänseenden som herr Nyberg nyss berörde finns det icke tekniska möjligheter att få fram till årets val.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. hänsynstagandet till rörelsehindrade vid utformningen av byggnader

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Fru Renström-Ingenäs har frågat mig vilka erfarenheter man har av tillämpningen av den bestämmelse i byggnadsstadgan som infördes år 1966 och som innebär att de utrymmen i byggnad till vilka allmänheten äger tillträde i skäligen omfattning skall utformas så att de blir tillgängliga även för rörelsehindrade.

Den bestämmelse, som fru Renström-

Svar på fråga ang. hänsynstagandet till rörelsehindrade vid utformningen av byggnader

Ingenäs avser, finns i 42 a § byggnadsstadgan. Från statens planverk — den myndighet som har att närmare följa tillämpningen av byggnadslagstiftningen — har upplysts, att verket inte känner till några klagomål över att bestämmelsen åsidosatts. Svenska centralkommittén för rehabilitering (SVCR), som bedriver en kontinuerlig utrednings-, forsknings- och informationsverksamhet inom det aktuella området, har inte heller redovisat några negativa erfarenheter. SVCR har i stället kunnat notera ett ökat intresse för att ta hänsyn till de rörelsehindrade vid planläggning och projektering av byggnader, sedan bestämmelsen tillkommit. De hittills redovisade erfarenheterna är sålunda positiva, men självfallet återstår åtskilligt att göra på detta område. Det är min förhoppning att inte minst byggnadsnämnderna med stöd av den nya bestämmelsen i byggnadsstadgan skall verka för att de rörelsehindrades problem beaktas i större utsträckning än vad som hittills varit fallet.

Vidare anförde:

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min fråga. Jag instämmer av hjärtat i den förhoppning varmed statsrådet avslutade svaret.

Jag har uppmärksammat att de nya råd och anvisningar till byggnadsstadgan, som utfärdades år 1967, innehåller positiva kompletteringar till 42 § i fråga om anordningar för hjälp åt rörelsehindrade. Jag anser emellertid att det alltfjämt finns utrymme för förbättringar, och att ytterligare förbättringar behövs framhåller ju även statsrådet i svaret. När det gäller att hjälpa rörelsehindrade att få kontakt med kommunala tjänstemän eller andra människor, som det är angeläget för dem att träffa, el-

ler om det gäller att göra det möjligt för dem att få arbete, bör inga ansträngningar sparas.

Låt mig i detta sammanhang säga några ord om hissarna i offentliga byggnader, som skall vara tillgängliga för allmänheten. Även när dylika hissar är så konstruerade, att de skall kunna användas av rullstolsbundna människor, förekommer det att det är omöjligt för en käppinvalid att begagna hissen, därför att hissdörrarna går så tungt att vederbörande varken kan öppna eller stänga dem. Detta lär även vara fallet med hissarna i en del s. k. handikappvänliga hus med lägenheter inredda för handikappade människor. Mitt önskemål därvidlag är att forskningen inriktas på konstruktion av lättmanövrerade hissdörrar.

I städerna finns ju många garage för allmänheten, och många människor har som bekant invalidbilar. Men om garagen står det ingenting i ifrågavarande anvisningar — det stadgas inte att garagen i erforderlig utsträckning skall kunna utnyttjas av personer med nedsatt rörelseförmåga.

Samma är förhållandet när det gäller kontorslokaler. Vi önskar ju att handikappade personer skall ha samma möjligheter som andra att få ett arbete som de är kapabla att utföra. Men hur lämplig en handikappad än kan vara för kontorsarbete, så är han utestängd därifrån om kontoret ligger högre upp än i bottenvåningen och lämplig hiss saknas. Vid nybyggnad av kontorslokaler borde det vara möjligt att ordna bättre möjligheter härvidlag.

Jag är osäker om huruvida livsmedelsbutiker och industribyggnader kan räknas till »lokaler tillgängliga för allmänheten» i detta speciella fall. Men det är en missräkning för en rörelsehindrad att bli utestängd från sådana lokaler.

Jag vill sluta med att fråga statsrådet: Har man diskuterat möjligheterna

Svar på fråga ang. vidareutbildning av icke kompetenta vikarier på låg- och mellanstadiet

att i föreskrifterna rekommendera anordningar vid garage, kontorsbyggnader, livsmedelsbutiker och industribyggnader på samma sätt som man gjort beträffande hotell, vårdanläggningar, skolor och samlingslokaler? Och har man uppmärksammat förhållandet med de tunga hissdörrarna?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! På den senaste frågan vill jag svara att just sådana lokaler som fru Renström-Ingenäs nämnde omfattas av dessa bestämmelser.

Jag vill till vad jag inledningsvis nämnde i mitt svar tillägga att statens institut för byggnadsforskning bedriver forskning på området och följer dessa frågor. Beträffande hissar har man i sina cirkulär gett besked om den forskning som man ägnar sig åt. Där finns också information och uppslag rörande hur hissar och hissdörrar bör kunna anordnas med tanke på de handikappades problem.

Det tas också rätt många värdefulla lokala initiativ, som kunde förtjäna att uppmärksammas runt om i landet. I exempelvis Lund har man varit utomordentligt framåtsträvande i dessa sammanhang. Bl. a. har man gett ut en guide för de handikappade, i vilken man lämnar upplysning om på vilket sätt de skall kunna ta sig fram bekvämt i olika lokaler.

Självfallet är bestämmelserna i själva byggnadsstadgan relativt allmänt hållna. De möjliggör således variationer i tillämpningen. Givetvis önskar man att tillämpningen av dessa bestämmelser skall kunna bli så enhetlig som möjligt. Planverket, som har att följa efterlevnaden av bestämmelserna, har meddelat att ytterligare föreskrifter och anvisningar kommer att utfärdas inom de närmaste månaderna för att på vissa områden närmare precisera hur myndigheterna ser på dessa viktiga frågor.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! De önskemål jag framförde har jag i min tur fått från en i de rörelsehindrades organisation mycket aktiv person, som nämnde att organisationen har uppmärksammat att det just i de fall jag räknade upp i anvisningarna saknas direkta råd om hur dessa byggnader borde utföras för att vara till bästa möjliga hjälp för de handikappade. Med tanke på det löfte som statsrådet nu gav är jag emellertid övertygad om att också detta problem kommer att lösas, och det är jag tacksam och glad för.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. vidareutbildning av icke kompetenta vikarier på låg- och mellanstadiet

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Fru Renström-Ingenäs har frågat om jag avser att framlägga förslag till sådan vidareutbildning av icke kompetenta vikarier på låg- och mellanstadiet att dessa så småningom kan få behörighet att inneha ordinarie tjänst.

Skolöverstyrelsen har i anslagsframställning för budgetåret 1968/69 angående klass- och ämneslärarutbildning begärt medel för utbildning av oexaminerade lärare på grundskolans låg- och mellanstadium. För närvarande pågår inom skolöverstyrelsen avslutande utredningsarbete angående utbildningens uppläggning och organisation. Enligt skolöverstyrelsens mening bör utbildningen ta sin början läsåret 1968/69.

Frågan om utbildning av oexaminerade lärare på grundskolans låg- och mellanstadium kommer att behandlas i

Svar på fråga ang. vidareutbildning av icke kompetenta vikarier på låg- och mellanstadiet

den kommande propositionen om klass- och ämnesläroarbetsutbildning.

Vidare anförde:

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Jag är mycket glad över statsrådet Mobergs svar på min fråga, och jag tackar för det.

Jag har många års erfarenhet från skolstyrelser av att man inte har kunnat få lärare med behörighet till lediga tjänster utan har måst anlita annan arbetskraft. Somliga av dessa vikarier har tröttnat och lämnat skolan efter en tid, men ganska många har trivts med arbetet och visat personlig fallenhet för läraryrket. De har deltagit i pedagogiska studiedagar och även i kortare sommarkurser.

Det finns personer som tjänstgjort 10—15 år i skolan, men så snart någon med behörighet har sökt deras tjänster har de fått lämna dem. Många gånger har de svårt att erhålla annat lämpligt arbete. Har de därtill trivts i skolan och haft verkligt intresse just för arbetet där, känns det dubbelt svårt för dem. Därför är jag mycket glad över att det nu kommer att anordnas vidareutbildning för dessa vikarier, så att de kan erhålla behörighet att inneha ordinarie tjänst.

Herr talman! På skolans högstadium finns också många vikarier utan behörighet för de tjänster de innehar. Jag tänker på t. ex. de ingenjörer som vi lyckades intressera för att ta lärartjänster. Om de omedelbart efter sin examen hade sökt plats som ingenjörer hade de nu troligen haft fast anställning och god ekonomi. Att efter några år i skolan få en sådan anställning lär i dagens läge på arbetsmarknaden inte lyckas. Vad väntar dem om de friställs från skolarbetet? För dem skulle möjlighet till dispens på vissa villkor, så att de kunde vinna inträde vid lärarhögskolan och få sin vidareutbildning där, vara synnerligen värdefull.

Jag undrar om en sådan åtgärd har diskuterats inom departementet. Anser statsrådet att det vore möjligt att bevilja sådan dispens?

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Den nya fråga som fru Renström-Ingenäs nu tog upp är ganska svår att besvara. Jag vill bara allmänt säga att alla åtgärder vidtas, inte minst av arbetsmarknadsmyndigheterna, för att lösa de problem som uppstår bl. a. för den ungdom som går igenom de tekniska läroverken och tidigare har tänkt sig en lärarbana.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Jag förstår att det är svårare att anordna vidareutbildning för den grupp jag senast talade om, eftersom det många gånger kan vara ett stort avstånd mellan den examen som dessa ingenjörer har avlagt och den utbildning som fordras för att de skall få lärarbehörighet. Jag vet emellertid att många av dem är allvarligt bekymrade, och jag ber därför statsrådet att ytterligare tänka över denna fråga och söka finna någon utväg för att hjälpa dem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Justerades protokollen för den 23 och den 24 nästlidne januari.

§ 9

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Jönsson i Arlöf och fru Johansson enligt till kammaren inkomna läkarintyg vore sjukskrivna, herr Jönsson i Arlöf under tiden den 29 nästlidne januari—den 9 innevarande februari och fru Johansson under tiden den 28 januari—7 februari.

Herr Jönsson i Arlöf och fru Johansson beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 10

Svar på interpellation ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Fru Nettelbrandt har frågat chefen för utbildningsdepartementet vilka åtgärder han är villig att vidtaga för att påskynda den redan starkt försenade utbyggnaden av Frescati-universitetet och om han är beredd att medverka till att planeringen av detta universitet utvidgas till att gälla anläggningar med en lokalmässig kapacitet av 25 000—30 000 studerande år 1975. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Med anledning av den första frågan vill jag först kort redogöra för planeringen av byggnadskomplexet i områdets södra del för de icke-laborativa institutionerna. Byggnadsstyrelsen har haft i uppdrag att utarbeta huvudhandlingar för fyra institutionsbyggnader i sju till åtta våningar sammanbundna med lägre byggnadskroppar. Sedan lokal- och utrustningsprogramkommittén för Stockholm färdigställt lokalprogram för de berörda institutionerna överlämnade byggnadsstyrelsen i slutet av juni förra året förslagshandlingar för byggnadskomplexet till regeringen och hemställde att uppdraget skulle utvidgas att omfatta ytterligare en institutionsbyggnad.

Lokalprogrammet och förslagshandlingarna har under hösten behandlats i berörda departement. Parallellt härmed har byggnadsstyrelsen färdigställt huvudhandlingar. Vid detta arbete har kontinuerlig kontakt hållits mellan departementet och byggnadsstyrelsen. De kompletterande upplysningar som därvid inhämtats, bland annat om byggnadernas utformning och kostnader, har legat till grund för regeringens beslut den 19 januari i år att utvidga den ak-

tuella utbyggnadsetappen till att omfatta fem institutionsbyggnader och att medge att projekteringen får fortsättas till bygghandlingar medan huvudhandlingarna prövas av regeringen. Genom det tillämpade förfarings sättet har planerings- och konstruktionsarbetet kunnat fortsättas utan avbrott.

Huvudhandlingarna har byggnadsstyrelsen ingivit till Kungl. Maj:t i denna vecka. Avsikten är att ärendet därefter i mitten av februari skall redovisas i proposition till riksdagen. Ett riksdagsbeslut under våren bör skapa förutsättningar för att byggnadsverksamheten kan påbörjas redan till hösten. Den avsedda byggnadstekniken med prefabricerade byggnadselement, som skall kunna upphandlas redan före sommaren, bör göra det möjligt att snabbt färdigställa de fem byggnaderna. Tidsplanen innebär att den första institutionsbyggnaden tas i bruk höstterminen 1970, den andra vårterminen 1971 och de övriga successivt under år 1971.

Jag vill sammanfattningsvis framhålla att handläggningen av denna byggnadsfråga sedan handlingarna redovisades förra sommaren hittills har varit sådan att den av byggnadsstyrelsen uppgjorda tidsplanen bör kunna hålla.

På fru Nettelbrandts andra fråga vill jag först erinra om att planeringen för den nu aktuella utbyggnaden i enlighet med de riktlinjer, som riksdagen godkände hösten 1965, utgår från att lokaler skall anordnas för cirka 15 000 aktiva studerande. Härutöver finns möjlighet till en hundra procentig lokalmässig utbyggnad. Jag vill vidare framhålla att nuvarande lokaler omkring Observatorielunden om det blir nödvändigt kan användas under ytterligare ett antal år parallellt med nybyggnaderna i Frescati.

Slutligen vill jag erinra om att det i årets statsverksproposition framhållits att avsikten är att frågan om bl. a. riktlinjerna för de eftergymnasiala utbildningssystemens dimensionering under 1970-talet skall utredas. Utredningen beräknas kunna tillsättas inom kort.

Svar på interpellation ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

Vidare anförde:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag ber till att börja med att få tacka statsrådet Moberg för svaret på min interpellation. Jag konstaterar i detta svar med intresse både att det senaste regeringsbeslutet innebär en utvidgning av den aktuella utbyggnads-etappen och att proposition i denna fråga är att vänta till riksdagen inom den närmaste tiden. Men när det gäller helhetssynen på frågan om Frescati-universitetet har jag mycket svårt att känna mig tillfredsställd.

Statsrådet meddelar att ett riksdagsbeslut under våren bör skapa förutsättningar för att byggnadsverksamheten skall kunna påbörjas *redan* under hösten. Likaså får vi reda på att den avsedda byggnadstekniken med prefabricerade byggnadselement kan medföra att det *redan* före sommaren blir möjligt att snabbt färdigställa byggnaderna. Men vi kan väl inte använda ordet »*redan*» i detta sammanhang, när det i själva verket är fråga om höggradiga förseningar av hela utbyggnadsplanen.

Svaret andas på dessa punkter något av en belåtenhet, som absolut inte kan höra hemma i ett ärende där vi vet att just de markerade förseningarna medfört svåra påfrestningar för de tusentals studerande och deras lärare, som nu försöker att under helt oacceptabla förhållanden bedriva ett effektivt arbete.

Splittringen av lokalerna vid Stockholms universitet är ett otillfredsställande förhållande, och det är dessutom fråga om en alldeles ovanligt stor splittring, eftersom lokalerna är fördelade på 33 olika fastigheter här i staden. Det kan naturligtvis invändas både att en viss splittring förekommer på många håll och att en sådan ibland måste accepteras som ett provisorium. Men vad som tillkommer i detta fall är att lokalerna inte bara är splittrade och otillfredsställande, utan att de helt enkelt inte räcker till.

Om man utgår från lokalytan per 1 000 studenter finner man, att den år 1960 när universitetet förstatligades utgjorde 5 040 m². Räknar vi bort det fåtal studerande som redan kommit ut till Frescati, utgör lokalytan i dag 2 640 m² per 1 000 studenter. Detta är ungefär hälften av den yta som man 1960 disponerade över. Och ingen vill väl påstå att man då rörde sig med ytor som var det dubbla mot vad som faktiskt behövdes. Tvärtom hade trängseln börjat redan då.

Jag vill också peka på att dessa medeltal inte ger en rättvisande bild av läget. I de spärrade ämnena har man nämligen i allmänhet en någorlunda acceptabel beläggning, vilket medför att i icke spärrade ämnen situationen är ännu besvärligare än vad genomsnittstalen visar. Det förekommer sålunda att man tränger ihop 65 studenter i undervisningslokaler som är avsedda för 20. Inte någonstans uppnås ens minimigränsen för frisklufttillförsel.

En bild säger många gånger mer än tusen ord, och även om vi inte heller har några hjälpmedel att i denna lokal visa bilder kan jag inte underlåta att för de kammarledamöter som är närvarande sätta upp till demonstration en bild av hur det ser ut i dagens undervisningssituation vid universitetet. Det är ingen gjord bild, utan den återger en normal vardagssituation. Studenterna vid universitetet har inte ens en plats att sitta på, utan de får slå sig ned i trappor och i smyggar vid väggarna samt på golvet, när de skall bedriva studier. Ingen kan väl tro att de effektivast möjliga studierna bedrivs under sådana förhållanden!

Men det är inte bara studenterna som har det besvärligt. En professor har t. ex. inte alltid ett eget skrivbord, än mindre ett eget tjänsterum — professorerna har det sålunda i vissa fall inte bättre än vi här i riksdagen. Detta är ju inte de rätta ytter förutsättningarna för bedrivande av vetenskapligt arbete.

Svar på interpellation ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

När man 1960 planerade för det nya universitetet utgick man från ett studentantal på 10 000. Det var egentligen en ganska blygsam målsättning med tanke på att vi redan då hade ett studentantal på ungefär 7 500. Många tecken tydde också på att antalet universitetsstudenter skulle komma att öka snabbt. Om regeringen noga hade följt utvecklingen, hade man väl ganska snart kunnat konstatera att planerna var underdimensionerade. När frågan 1965 återkom och det just gällde att revidera dimensioneringen av universitetet, stannade man emellertid vid ett tal på 15 140 studerande. Med tanke på att antalet studerande på hösten samma år, alltså 1965, redan översteg 16 500 var ju den revideringen inte särskilt expansiv. Tvärtom måste den ha baserat sig på en väntad nedgång — eller i varje fall en stagnation av antalet studerande. Utvecklingen under 1960-talet är i stället helt entydig och går i en och samma riktning: en årlig ökning av antalet studerande och dessutom en ständig ökning av ökningen. Där finns sålunda inga överraskningar, utan vi har tvärtom haft en kontinuerlig utveckling i ensidig riktning, som borde ha varit ett gott underlag för en tillfredsställande planering.

Jag har här en siffra från den 20 november 1967. Då var antalet studerande vid universitetet 24 294. Mot den bakgrunden är 1965 års lokalmässiga dimensionering med utgångspunkt från 15 140 klart otillräcklig. Läger man därtill den alltmer markerade ökningstrend som kan bli en följd av en förbättrad vuxenutbildning och en liberalisering av tillträdesbestämmelserna är otillräckligheten i de nuvarande planerna i än högre grad dokumenterad. Det är därför jag har ställt frågan, om statsrådet är beredd att medverka till en utvidgning av planeringen till att baseras på 25 000—30 000 studerande år 1975. Men statsrådets svar är inte tillfredsställande. Att möta denna utveckling med

hänvisning till 1965 års dimensionering, som ligger på ungefär 50 procent av ett nära i tiden väntat lokalbehov, kan inte accepteras. Även om det finns vissa möjligheter att provisoriskt lösa frågorna med t. ex. bibehållande av nuvarande lokaler jämsides med de nya, bör ambitionsgraden inte sättas så lågt att vi planerar med den utgångspunkten. En sådan ökning kan vara bra att ta till, om utvecklingen t. ex. skulle komma att rymma några väsentliga överraskningar.

Det är enligt min mening inte heller tillräckligt att hänvisa till en kommande utredning om de postgymnasiala utbildningssystemens dimensionering. Skall den frågan i sin helhet först utredas och kanske lösas, innan man gör en realistisk omprövning av lokalbehoven för ett begränsat universitet, har vi all anledning att frukta att vi i mitten på 1970-talet får uppleva ett upprepan- de av de svårigheter som universitetet nu genomgår.

Till sist vill jag helt kort återkomma till frågan om utbyggnaden av det som hittills har planerats. Alldeles bortsett från att utvecklingen efter hand gjort tidigare planer och beslut alltmer realistiska, så har otillräckligheten blivit accentuerad av att man inte ens planerligt har realiserat den otillräckliga målsättningen. Vi är väl för närvarande ungefär tre år försenade. Som jag sade förut är det inte alls motiverat att blanda in något »redan» i detta sammanhang. Man kan däremot fundera över varför vi har blivit försenade. Förra året lämnade departementschefen den uppgiften att det berott på svårigheter hos de planerande organen. Jag har för min del inte möjligheter att bedöma hur berättigad eller oberättigad en sådan uppgift kan vara. Jag har bara gjort den reflexionen att de aktiviteter som härvidlag har förekommit från Frescatikommitténs, den s. k. LUP-kommitténs och från byggnadsstyrelsens sida är obetydliga. Om man följer ett schema

Svar på interpellation ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet för sådana aktiviteter, kan man inte annat än få det intrycket att det är i departementet som ärendet har hakat upp sig.

Det är kanske också typiskt för detta ärendes behandling att det även hakat upp sig i departementet med besvarandet av de frågor som jag ställde i min interpellation redan vid höstriksdagens början. Trots att vi då hade fått två ministrar i utbildningsdepartementet mot tidigare endast en, erhöll jag inte under hela höstriksdagen något svar på mina frågor. Det kan vara av intresse att få veta vad anledningen till detta kan ha varit.

Om det har varit så att resurserna inom t. ex. byggnadsstyrelsen inte har räckt, har väl denna sak haft sådan vikt att man bort förbättra resurserna för att bereda möjlighet att ge den förtur. En särskild arbetsgrupp för detta viktiga projekt kanske hade varit motiverad.

Det är enligt min mening regeringens uppgift att förverkliga ett sådant här riksdagsbeslut, att följa utvecklingen och åstadkomma förutsättningar för de förändringar, som är motiverade, och att framför allt tillse att ett viktigt ärende inte fördröjs utan att åtgärder vidtas som gör det möjligt att klara det i tid.

Jag vill slutligen till statsrådet ställa en fråga som jag anser mycket väsentlig. När man nu har dessa ogynnsamma erfarenheter från de gångna åren, då måste man väl känna en önskan att göra allt för att undvika ett uppreparande och tillse att svårigheterna inte blir bestående eller rent av förvärrade. Statsrådet har aktuella uppgifter på studerandental och även aktuella prognoser, och han bör naturligtvis bättre än någon annan kunna bedöma vilka faktorer som dessutom kan komma att rubba sådana prognoser. Jag tror mig kunna säga att universitetet icke klarar att år efter år ta emot ett växande antal studenter utan att något mycket radikalt snabbt händer i fråga om lokalsituatio-

nen. Vilka är statsrådets aktuella planer för att möta den väntade stora expansionen?

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Låt mig först konstatera att jag inte är särskilt belåten — för övrigt inte alls belåten — med att det blivit en försening av universitetets utbyggnad vid Frescati. Den förseningen är vi alla pinsamt medvetna om.

När nu fru Nettelbrandt hakar upp sig på ordet »redan» vill jag säga, att det helt enkelt sammanhänger med den första frågan i hennes interpellation om det sätt varpå vi hanterar det aktuella problemet om de fem byggnaderna. Detta sker i en okonventionell ordning för att man skall kunna hålla tidsplanen för projektet, så att studenterna kan komma in i de husen med början 1970, som jag sade i svaret.

Så tar fru Nettelbrandt upp den stora problematiken om varför det blev förseningar i hela planeringen. Jag skall inte förlänga kammardebatten särskilt mycket med att tala om den frågan — jag vill bara göra några påpekanden som enligt min mening är väsentliga för att vi skall förstå vad som gjort att det blivit så besvärligt.

När man bygger ett nytt universitet i huvudstaden är det inte så konstigt, om myndigheterna har alldeles speciella ambitioner att göra sitt arbete perfekt. Det ledde till att byggnadsstyrelsen begärde och fick tillstånd att ordna en stor arkitektävling rörande hela planen för nybebyggelsen vid Frescati. Olyckliga omständigheter gjorde att det förslag, som vann första pris i tävlingen, sedan vid byggnadsstyrelsens granskning visade sig vara tekniskt ogenomförbart. Detta var en komplikation som man inte kunde förutse, men det hade en icke oväsentlig betydelse för fördröjningen av den planering, som behövde komma i gång.

Ett annat problem som myndigheterna inte heller kunnat bemästra gäller

Svar på interpellation ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

trafikfrågorna i denna del av Storstockholm, vilka har enorm betydelse för den konkreta planeringen av Frescati-universitetet. I den problematiken har ett stort antal parter varit inblandade. Och att inte trafikfrågornas lösning varit klar har med naturnödvändighet lett till fördröjningar och förseningar för de planerande myndigheterna.

Sedan har också en del andra organisatoriska problem spelat in i sammanhanget. Hela universitetsförvaltningen har under den här perioden genomgått en kraftig förändring, och det har påverkat själva uppläggnings- och planeringsarbetet för bebyggelsen vid Frescati.

Detta är några faktorer som förklarar varför det blivit extra besvärligt att klara planeringen i detta fall.

Jag vill påpeka att när regeringen fick klart för sig att planeringen icke skulle kunna hållas såsom den var tänkt i samband med riksdagsbeslutet, beslöt regeringen att man i innerstaden skulle bygga ytterligare lokaler för Stockholms universitet, och de två »Mimerhusen», som de kallas, kom till stånd mycket snabbt. På ett par år fick man inte mindre än cirka 10 000 m² golvyta för universitetets räkning. Detta har betydligt ofantligt mycket för att klara de mycket stora svårigheter som universitetet mött till följd av den snabba ökningen av antalet studerande och till följd av den fördröjning i planeringsarbetet som uppstått.

Fru Nettelbrandt tar vidare upp frågan om dimensioneringen av Frescati-universitetet och nämner därvid några siffror. Den sista siffran var ungefär 24 000 studerande. I mitt svar på interpellationen har jag nämnt ett par andra siffror. Jag har nämnt att man 1965 räknade med cirka 15 000 aktiva studerande — och jag tror att jag särskilt betonade ordet *aktiva* när jag läste upp interpellationssvaret. Skillnaden mellan det antal som fru Nettelbrandt här talade om — det är det nominella antalet en-

ligt tillgängliga siffror, förmodar jag — och det s. k. aktiva antalet studerande är nämligen betydelsefull. Vi har inte sistnämnda antal riktigt klart i statistiken, men så mycket är enligt olika beräkningar klart att det är väsentligt lägre än fru Nettelbrandts siffra. Det finns ett stort antal studerande i huvudstaden som är inskrivna och då och då går på föreläsningar och tenterar men som icke i någon nämnvärd grad utnyttjar de lokalresurser som finns till förfogande. Det betyder mycket i detta sammanhang.

När fru Nettelbrandt frågar, om planeringen i stort av Frescati-universitetet är tillfredsställande, vill jag lämna henne den upplysningen att i den plan som byggnadsstyrelsen nu arbetar efter är det klart ut sagt, att planeringen möjliggör att ute på Frescati-området ge utbildning åt minst 30 000 aktiva studerande. Med den upplysningen tror jag att man trots allt kan vara ganska lugn rörande möjligheterna för myndigheterna att ordna förhållandena på ett vettigt sätt åt Stockholms studenter ute på Frescati-området.

Till slut vill jag framhålla att den kommitté som kommer att tillsättas ganska snart och som kommer att ta upp hela problematiken om den eftergymnasiala utbildningen får ta ställning till frågor av den typ som fru Nettelbrandt här tog upp i sin andra fråga. Den mera långsiktiga planeringen för de olika universitetsorterna, bl. a. Stockholm, måste prövas i denna kommitté i ljuset av de erfarenheter vi gjort. Därför är det inte lämpligt för regeringen att nu ändra på de planer som tills vidare gäller bl. a. för Stockholms universitet.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Herr statsrådet Moberg sade att när man bygger ut en institution som denna i huvudstaden, är det naturligt att huvudstaden har mycket stora ambitioner och vill att det

Svar på interpellation ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

skall bli så bra som möjligt. Han hänvisade till den rent tekniska komplikation som här kommit med i bilden. Men detta kan väl ändå inte vara hela förklaringen. Att det måste till en arkitektävlan i samband med ett projekt av denna storleksordning är ju något som man har anledning att räkna med från början. Då måste man även räkna med möjligheten att det kan haka upp sig på sätt som skett.

Jag vill också erinra om att även om trafikfrågorna ingalunda är lösta i Stockholms stad — framför allt beroende på att det saknats en trafikpolitisk målsättning och en aktiv trafikpolitik — så var ju en av de viktigaste anledningarna till att man valde alternativet Frescati i stället för ett innerstadsalternativ, att man därigenom skulle slippa de förseningar som blivit följden av en förläggning i innerstaden. När man i det läget tryckte på den aspekten — och såvitt jag kan minnas var även trafikaspekten med i bilden — så är det särskilt viktigt att ingenting hakar upp sig och blir försenat av andra skäl.

Statsrådet nämnde siffror för antalet studerande som inte skulle vara jämförbara tal — dels 15 000, dels närmare 25 000 — och det är möjligt att de inte är jämförbara, eftersom man kan beräkna antalet på olika sätt. Även om man drar av en viss procent för att komma fram till antalet aktiva studerande, så kan man emellertid ingalunda komma ned från 24 000 å 25 000 till 15 000. Om jag minns rätt, räknar man i genomsnitt med ett procenttal för aktiva studerande på 86 — det pendlar mellan 80 och 96 eller någonting sådant — och drar man av 14 procent från något över 24 000 så kommer man ingalunda ned till 15 000. Märk väl att 24 000 å 25 000 gäller för nuläget! Med tanke på den expansion som har pågått kontinuerligt under 1960-talet finns det all anledning att kalkylera inte bara med en motsvarande ökning utan även

med en ökning av ökningen under de närmaste åren, och då är siffrorna klart för låga.

Vidare blev jag mycket intresserad och även mycket tillfredsställd av uppgiften att universitetet skulle räkna till för 30 000 aktiva studerande. Ingenting nämndes om detta i interpellationssvaret; den siffran hade det dock verkliga funnits anledning att föra fram i det sammanhanget. Jag vet inte varifrån den härstammar och hur pass realistisk den är, men det är angenämt om det förhåller sig på det sättet, ty det ger en ljusare bild av situationen. Jag förstår som sagt inte att den siffran, om den nu är realistisk, inte kom med i svaret. Tills vidare har jag därför svårt att tro att det verkligen ligger till på det sättet.

En avgörande fråga i dag, bortsett från nödvändigheten av en realistisk planering för framtiden, är denna: Hur blir det nu under denna svåra mellantid? Även om siffran 30 000 skulle vara realistisk i en avlägsen framtid, hur skall man lösa frågorna under exempelvis de närmaste tre åren? Egentligen skulle vi ju nu ha haft utbyggnaden klar i stor utsträckning, om planerna hade följts. Skall svårigheterna vid universitetet ytterligare accentueras? Jag tror att man från studenthåll, från lärarhåll och från den administrativa sidan är mycket starkt intresserad av ett klarläggande besked från statsrådet på den punkten, och jag hoppas att det beskedet kan ges nu.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Antal studerande nu och framöver är något ganska komplicerat att klara ut. Jag vill nämna följande.

I de planer som gäller över hela landet för utbyggnaden fram till början av 1970-talet har förutsatts att vissa åtgärder rörande effektiviseringen av utbildningen skall kunna genomföras under perioden — det gäller de stora filosofiska fakulteterna — med den kon-

Svar på interpellation ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet

sekvensen att den tid som en student tillbringar vid ett universitet och belastar resurserna skulle kunna nedbringas. Kan man nedbringa den genomsnittliga studietiden för den enskilde studenten från fem till fyra år, så minskar totalantalet studerande efter några år — under förutsättning av oförändrad tillströmning — med 20 procent.

Universitetskanslersämbetet skrev för några månader sedan till regeringen i ett ärende och tog i samband därmed upp den stora frågan, huruvida målsättningen för tillströmningen till universitet och högskolor — cirka 90 000 studerande i början av 1970-talet — kunde anses vara realistisk, när antalet närvarande studerande redan var så stort. Ämbetet drog emellertid slutsatsen, att målsättningen cirka 90 000 studerande kan hållas under förutsättning att de rationaliseringsåtgärder, som man nu så hårt arbetar med, genomföres. Det är alltså myndigheternas förhoppningar att dessa åtgärder skall genomföras och snabbt leda till att trycket på universitet och högskolor vid oförändrad eller t. o. m. stigande tillströmning lättar till följd av att studenterna ligger kortare tid vid universiteten och högskolorna.

Den problematiken måste vara med i bilden när vi framöver diskuterar denna stora fråga. Det blir också en huvuduppgift för den kommitté, som rätt snart skall tillsättas, att pröva realismen i de antaganden på denna punkt som vi hittills arbetat med. Detta gör att hithörande spörsmål inte utan vidare kan avgöras med enkla hänvisningar till den typ av siffror som fru Nettelbrandt här anfört.

Siffran 30 000 studerande som jag omnämnde i mitt förra inlägg och som fru Nettelbrandt tog fasta på är en uppskattning som byggnadsstyrelsen och LUP-kommittén för Stockholm gjorde när programmet i stort för Frescati-området exploatering presenterades

för ett par år sedan. Det är klarlagt att om utbyggnadsmöjligheterna hundra procentigt tillvaratogs skulle det vara möjligt att få fram institutioner på Frescati-området som kunde klara trycket från 30 000 eller fler aktiva studerande. Därifrån har jag alltså den uppgiften.

Vad slutligen gäller möjligheterna att under de närmaste åren ordna lokalförhållandena på ett rimligt sätt är jag den förste att medge att läget är bekymmersamt. Det blir för byggnadsstyrelsen och universitetsmyndigheterna att göra som hittills: att förhyra flera lokaler. Detta är väl den huvudväg som står till buds i den situation vi befinner oss i.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Statsrådets besked att frågan får lösas genom ytterligare förhyrningar kan ju inte sprida någon större glädje bland de berörda. Det skulle innebära att antalet fastigheter som måste utnyttjas ökar från 33 till 43 eller 53. Med tanke på de svårigheter detta skulle medföra för alla inblandade måste det sägas vara en synnerligen otillfredsställande ordning.

Jag tycker, herr talman, att statsrådet i sitt senaste anförande kom in på realia — på något av det som jag väntat mig att få besked om i svaret men som i alltför stor utsträckning saknades där. Jag syftar på hur man för framtiden skall lösa problemen med tanke på den hittillsvarande utvecklingen; det gäller både den närmaste framtiden och den mer avlägsna. Statsrådet säger att studietiden kan nedbringas från fem till fyra år. Det är kanske möjligt, och då skulle antalet studerande kunna sjunka med 20 procent. Men än så länge är detta dock en hypotes. Det går möjligen att göra på detta sätt — mera kan vi inte säga.

Jag undrade, medan statsrådet talade, på vilka vägar denna reduktion av studietiden skulle kunna genomföras. Och skulle en sådan förkortning av studietiden medföra en sänkning även

Svar på interpellation ang. nybebyggelsen vid Frescati för Stockholms universitet av studiekvaliteten? Det är inte otroligt att så skulle kunna bli fallet.

Då kom detta förlösande ord »rationaliseringsåtgärder». När statsrådet talade fick jag den uppfattningen att det redan var helt klart vilken typ av rationaliseringsåtgärder det kunde vara fråga om. Jag är personligen ytterligt positivt inställd till sådana åtgärder av olika slag även på utbildningens område, och jag tror att det finns möjligheter att göra en hel del där. Men därifrån till att låta eventuella rationaliseringar bilda utgångspunkten för kalkyler när det gäller det framtida lokalbehovet är steget faktiskt långt. Det tycks mig alltför äventyrligt att basera prognoserna på något som vi vet så litet om.

Såsom framgick av senare delen av statsrådets anförande råder det ingalunda någon klarhet kring dessa punkter. Tvärtom skulle en prövning av realismen i olika tänkbara rationaliseringsåtgärder enligt statsrådet bli en av huvuduppgifterna för den kommitté som ännu icke är tillsatt. Jag tror inte att det är tillräckligt som besked till alla dem, som nu och i framtiden drabbas av dessa svårigheter, att åberopa kalkyler som är baserade på så lösa grunder.

Herr statsrådet **MOBERG:**

Herr talman! »De lösa grunderna» fastställde riksdagen år 1965 i anledning av propositionen om utbyggnad i stort av universitet och högskolor! I denna sades det mycket klart ifrån, att man skall försöka åstadkomma en nedpressning av den genomsnittliga tid under vilken en student ligger vid ett universitet för att kunna ge så många som möjligt tillfälle att studera vid universiteten. Det var en stor diskussion om denna fråga. Efter riksdagens beslut har arbetet bedrivits mycket intensivt inom kanslersämbetet för att få fram de konkreta åtgärder som det allmänna resemanget om rationalisering åsyftar.

Fru **NETTELBRANDT** (fp):

Herr talman! Efter detta vill jag bara konstatera, att alldeles oavsett vilka ambitionerna var med det riksdagsbeslut som fattades år 1965 är i dag det faktiska läget det, att vi har cirka 25 000 studerande och under den närmaste tiden kan vänta en markant ökning av antalet. Det är en avsevärd skillnad mellan denna situation och den som låg till grund för 1965 års beslut. Om förutsättningarna påtagligt ändras, får man väl också lov att vidta snabba åtgärder för att möta dessa förändringar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Föredrogs var efter annan och hänvisades till bankoutskottet de å bordet vilande motionerna nr 950—952.

§ 12

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m. jämte motioner.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts skrivelse och proposition överlämnats till kammaren:

nr 3, med redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser, och

nr 16, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark, m. m.

Nämnda skrivelse och proposition bordlades.

§ 14

Anmäldes följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till narkotikastrafflag, m. m., nämligen

nr 953, av herr *Börjesson* i Falköping
m. fl.,

nr 954, av fru *Heurlin* och herr
Oskarson,

nr 955, av fru *Heurlin* och herr
Oskarson, samt

nr 956, av fru *Holmberg m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden fr. o. m. 9 t. o. m. 23 februari 1968 för att delta i kompetensutredningens studieresa till USA.

Stockholm den 1 februari 1968

Lennart Mattsson

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden fr. o. m. 9 februari t. o. m. 23 februari 1968 för att delta i kompetensutredningens studieresa till USA.

Stockholm den 31 januari 1968

Ingemar Mundebo

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 16

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Carlshamre* (h), till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående åtgärder för att begränsa utsläppet av kvicksilverhaltigt avloppsvatten i Östersjön,

herr *Jansson* (vpk), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående kvicksilverhalten i fisk,

herr *Ståhl* (fp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående åtgärder mot brottslig verksamhet av personer som intagits för frihetsstraff, och

herr *Nordstrandh* (h), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående fasta studiegångar vid de filosofiska fakulteterna.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.20.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 2 februari

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 25
nästlidne januari.

§ 2

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 3, med redogörelse för behandlingen

hos Kungl. Maj:it av riksdagens skrivelser.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 16, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark, m. m.

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

§ 4

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 953, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till narkotikastrafflag, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg åtgärder för att totalförbjuda centralstimulantia, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 954; samt

till lagutskott motionerna nr 955 och 956.

§ 5

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m. jämte motioner.

I en den 3 januari 1968 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 12, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin,

2) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt,

3) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås i enlighet med vad som förutskickats i finansplanen höjning av skatten på sprit och vin med 10 % den 5 februari 1968. Härigenom beräknas utminuteringspriserna stiga med i genomsnitt 9 % för spritdrycker, 8 % för starkvin och 7 % för lättvin.

Vidare föreslås i propositionen en ytterligare differentiering av tobaksskatten på cigaretter, varigenom skatten på cigaretter av större format höjs. En motsvarande ändring föreslås beträffande skatten på cigarettpapper och cigaretthylsor.

Genom dessa åtgärder beräknas statens inkomster öka med ca 200 milj. kr. under budgetåret 1968/69.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 176 av herr *Hübinette* och II: 237 av herr *Wennerfors*, vari hemställts, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 12/1968 till den del den avsåge förordningen den 24 maj 1957 om skatt på sprit och vin, måtte antaga i motionerna framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, innebärande en höjning av grundavgiften för sprit med 6 öre till 40 öre per volymprocent alkohol;

II) de likalydande motionerna I: 384 av herr *Schött* och II: 489 av herr *Oskarson*;

III) de likalydande motionerna I: 390 av herr *Tistad m. fl.* och II: 472 av herr *Hamrin* i Kalmar m. fl.;

IV) de likalydande motionerna I: 629 av herrar *Bengtson* och *Dahlén* samt II: 823 av herrar *Wedén* och *Hedlund*, vari hemställts, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 12 måtte besluta att skatten på sprit och vin 1968 måtte höjas med 15 % i stället för av departementschefen föreslagna 10 % samt att vederbörande utskott måt-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

te utarbeta förslag till erforderlig författningstext;

V) de likalydande motionerna I: 648 av herr *Erik Svedberg m. fl.* och II: 595 av herr *Engkvist m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1968:12 i vad den avsåge alkoholbeskattningen måtte anta i dessa motioner framlagda förslag till dels förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, innebärande en höjning av grundavgiften för sprit från nuvarande 34 öre per volymprocent till 42 öre, dels ock förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), innebärande en häremot svarande höjning av tullen på spritdrycker;

VI) motionen II: 816 av herr *Nordgren* och fru *Kristensson*.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de vid riksdagens början väckta till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 631 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 824 av herrar *Wedén* och *Hedlund*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta om höjning av skatten på tobaksvaror fr. o. m. den 1 juli 1968 i den omfattning, som angåves i motionerna, innebärande en höjning av tobaksskatten med 2 öre i genomsnitt per cigarrett och motsvarande höjning av skatten på övriga tobaksvaror, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderliga författningstexter.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 12 och med avslag på motionerna I: 176 och II: 237, I: 384 och II: 489, I: 390 och II: 472, I: 629 och II: 823, I: 648 och II: 595 samt II: 816 — måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den

24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin,

2) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt,

3) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475),

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning beträffande tobaksbeskattningen i dess helhet,

C. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 631 och II: 824.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Tage Johansson* (s) och *Wärnberg* (s), som ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen — med bifall till motionerna I: 648 och II: 595 samt med avslag dels på propositionen, i vad den avsåge alkoholbeskattningen, dels på motionerna I: 176 och II: 237, I: 384 och II: 489, I: 390 och II: 472, I: 629 och II: 823 samt II: 816 — måtte antaga i reservationen framlagda förordningsförslag, innebärande i motionerna I: 648 och II: 595 föreslagna höjningar av skatt och tull på spritdrycker;

2) av herr *Tistad* (fp) och fru *Nettelbrandt* (fp), som ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå propositionen nr 12, i vad den avsåge tobaksbeskattningen;

3) av herrar *Erik Filip Petersson* (fp), *Tistad* (fp), *Fälldin* (cp) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Enskog* (fp), som ansett att utskottet under A. och C. bort hemställa att riksdagen — med bifall till motionerna I: 629 och II: 823 samt I: 631 och II: 824 samt med avslag på propositionen och på motionerna I: 176 och II: 237, I: 384 och II: 489, I: 390 och II: 472, I: 648 och II: 595 samt II: 816 — måtte antaga i denna reservation framlagda förordningsförslag, innebärande dels i motionerna I: 629 och II: 823 föreslagna höjningar av skatten på sprit och vin samt

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

tullen på sprit, dels i motionerna I: 631 och II: 824 föreslagen höjning av tobaksskatten.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottets hemställan att betänkandet måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning, föredrogs utskottets i övrigt gjorda hemställan; och anförde därvid:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag måste tillstå att det för mig känns allmänt motbjudande att tala för högre skatter, särskilt som jag är av den uppfattningen att vi med en annorlunda förd politik tvärtom skulle ha möjlighet att genomföra en sänkt beskattning. Men det finns onekligen undantagsområden, där denna min allmänna inställning inte gäller och där det kan vara mindre omotiverat — eller t.o.m. väl motiverat — med höjda skatter, även om man vore i ett sådant läge att man kunde sänka andra skatter. Det är dessa undantagsområden som dagens diskussion kommer att handla om.

Från mittenpartiernas sida har föreslagits en höjning av sprit- och vinbeskattningen som går något längre än den höjning regeringen föreslår. Det finns motiv för ett sådant steg, i här gäller inga självklara regler, och det finns inga absoluta sanningar. Det är väl också därför som utskottets majoritet har använt ett i sådana här sammanhang ovanligt uttryckssätt för att beskriva samtliga framlagda förslag, trots att meningarna varit delade i utskottet. Sålunda skriver utskottet bl. a. följande: »Utskottet vill rent allmänt uttrycka sin förståelse för de tankegångar som ligger bakom de här redovisade förslagen och samtidigt konstatera att det knappast föreligger några principiella motsättningar mellan dem — — —.» Vi har anledning att uttala ett tack för den förståelsen.

Att beskattningsinstrumentet har stor betydelse då det gäller att främja nykterhetspolitiska intressen torde vara

obestridligt. Men för att beskattningen skall fylla någon verklig funktion fordras det inte bara att den följer med i den allmänna prisutvecklingen. För att kunna dämpa efterfrågan måste beskattningen också anpassas till inkomstutvecklingen, och den av oss föreslagna 15-procentiga skatthöjningen förefaller därför mera motiverad än herr Strängs höjning.

Även beträffande tobaksbeskattningen är utgångspunkterna desamma som för beskattningen av sprit och vin. Det borde vara tillräckligt belagt att det föreligger ett samband mellan tobaksrökning och förekomsten av vissa sjukdomar. I ett sådant läge är det helt otillfredsställande att beskattningen ligger stilla medan både priser och inkomster stiger. Sambandet med de skilda riskerna motiverar tvärtom att man med beskattningens hjälp söker ytterligare begränsa konsumtionen. Varje sådan åtgärd bidrar inte endast till att minska cancerfrekvensen; den torde också ha ur hälsosynpunkt mycket betydelsefulla andra effekter. Till dem räknar jag bland annat en allmän förbättring av konditionen — inte minst viktigt i det stillasittande liv som vi så mycket lever i bilar och framför TV-apparater.

Jag yrkar bifall till reservationen 3 av herr Erik Filip Petersson m. fl.

Till sist några ord om reservationen 2. Samtliga ledamöter i utskottet har förordat att tobaksbeskattningen i dess helhet bör bli föremål för förnyade överväganden. Det är bra. Men om man inom kort — det har begärts redan till höstriksdagen — skall få ett samlat grepp om tobaksbeskattningen och hur den verkar på olika cigarettslag, kan det inte finnas något motiv för att nu göra ändringar i det gamla systemet. Enligt mitt sätt att se måste mängden tobak i cigaretterna bli avgörande för skattens höjd och inte cigaretternas yttre eller i vad mån papper och filter finns. Det måste bli mycket mindre orättvist

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

med ett system med skatt efter mängd tobak. Då slipper man också de besvärliga tröskelproblem som alltid måste infinna sig när man har stort tilltagna skatteklasser. Även om den nuvarande beskattningen är orimligt konstruerad anser jag att man bör vänta med småjusteringar när en mera genomgripande förändring kan vara så nära förestående.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2 av herr Tistad och mig själv.

I detta anförande instämde herrar *Enskog* och *Berglund* (båda fp).

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Vi hade för mycket länge sedan en finansminister som hette Fredrik Vilhelm Thorsson. Han hade vid något tillfälle tänkt sig införandet av ett slags accislitrar, om jag inte missminner mig. Han skulle ta ett visst pris på den första litern och sedan höja priset för varje inköpt liter undan för undan. På det sättet skulle han få ihop en massa pengar. Han hade nämligen den uppfattningen, att varje års utgifter skulle täckas av löpande inkomster. Det var en bra finansminister. Därmed har jag inte sagt något ofördelaktigt om den nuvarande, jag vill understryka det.

Under debatten om de Thorssonska accislitrarna åhörde jag en diskussion där en mycket framstående medlem av det dåvarande frisinnade partiet yttrade sig om systemet med accislitrar. Han ville inte vara med om detta, därför att han ansåg det vara ovärdigt ett demokratiskt samhälle att skattemässigt ockra på sina medborgares laster. Det var den tidens uppfattning inom det dåvarande frisinnade partiet.

Förhållandena har ändrats i mycket hög grad. Vi ockrar nu, skattemässigt sett, på medborgarnas laster och vi ockrar på medborgarnas fåfänga. Det föreligger nu ett förslag om höjd spritskatt. Finansministern har ju motiverat höjningen med den allmänna utvecklingen

på det ekonomiska området och har med hänsyn till denna ansett sig böra gå in för en höjning om 10 procent. Mittenpartierna har motionerat om en ytterligare höjning av 5 procent, d. v. s. sammanlagt 15 procent. Därtill kommer en nykterhetsgrupp som påyrkar en ytterligare höjning.

Man vill i detta sammanhang ge uttryck för en strävan att dämpa konsumtionen, vilket också anfördes av fru Nettelbrandt som inledde denna debatt. Ja, det är väl att hoppas att konsumtionen inte dämpas alltför mycket, ty då minskar ju också inkomsterna. Emellertid kan jag inte finna att det i det nu aktuella fallet väsentligen föreligger några ideella motiv till bakgrund för vare sig den ena eller den andra ståndpunkten. Finansministerns höjningsförslag är stort, mittenpartiernas är större och nykterhetsgruppens är allra störst. När jag har gjort mitt ställningstagande i denna fråga har jag funnit att jag skulle kunna beteckna mig som ganska neutral. Jag kommer att biträda den linje, som ligger i mitten, nämligen om en 15-procentig höjning.

Jag ber följaktligen, herr talman, att helt kort få yrka bifall till den vid förevarande betänkande fogade reservationen nr 3.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Det betänkande från bevillningsutskottet, som vi nu behandlar, innefattar utskottets ställningstagande till propositionen nr 12 till årets riksdag samt i anledning därav väckta motioner.

I propositionen föreslås höjning av skatten på vissa rusdrycker med 10 procent, vilket vid ett genomförande skulle innebära att priserna på dessa varor anpassas till den allmänna konsumtionsprisnivån. Jag anser inte att denna höjning är tillräcklig med hänsyn till det bekymmersamma läge vi nu befinner oss i med en ständigt ökande alkoholkonsumtion.

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

Tillsammans med några medmotionärer har jag därför i motion II: 595 yrkat på en större höjning av spritskatten, nämligen med 8 öre i stället för i propositionen föreslagna 4 öre per volymprocent.

Jag noterar med tillfredsställelse att utskottet i sitt betänkande, även om det avstyrkt motionen, i sitt allmänna resonemang givit klart uttryck för att det är medvetet om lägets allvar. Vi har kommit fram till olika slutsatser om vad som nu skall göras, men nödvändigheten av en genomgripande översyn av vår alkoholpolitik lyser klart igenom utskottets motiveringar. Vi vet ju också att en sådan kommer att företas så snart den alkoholpolitiska kommittén är färdig med sin utredning och har framlagt sina förslag.

Vår motivering för en större höjning av spritskatten var dels en allmän rädsla för den konsumtionsökning som skett och sker, dels vår mening att den allmänna löneutvecklingen på ett bättre sätt bör slå igenom på spritpriserna är vad en anpassning till konsumentprisdex utgör.

Anledningen till att vi valde att utöver propositionens förslag endast föreslå höjning av spritpriserna var att man genom en större skillnad i priset på starkare och svagare drycker skulle kunna åstadkomma en mera markerad övergång till de alkoholsvaga dryckerna. Det var således rent nykterhetspolitiska överväganden som för mig var avgörande vid utformningen av motion II: 595, som är likalydande med motion I: 648. Det var för mig inte fråga om ett fiskaliskt intresse att skaffa stater ökade inkomster.

Nykterhetsrörelsen har med tillfredsställelse noterat att vi sedan några år tillbaka har behandlat alkoholbeskattningen som ett uteslutande nykterhetspolitiskt instrument. Också den kungl. propositionen bygger på denna regel och även om jag inte anser att utformningen av själva beskattningen är riktig

kan jag inte acceptera att vi nu skulle frångå den regeln.

Jag kan således inte biträda reservation nr 3 av mittenpartierna, vilken som bekant skall möjliggöra ett eventuell genomförande av deras budgetalternativ. Deras förslag är dessutom utformade så att det medför samma höjning på vir och sprit. Också i det avseendet skiljer den sig från det nykterhetspolitiska ställningstagande jag anser man bör göra.

Herr talman! Med dessa kortfattade motiveringar vill jag således yrka bifall till reservation nr 1 av herrar Tage Johansson och Wärnberg.

I detta anförande instämde fru *Löfgvist*, fru *Eriksson* i Stockholm och fru *Torbrink* (samtliga s).

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Det förslag som regeringen framlagt om ett återställande av relationen mellan priset på sprit och vin samt ökningen av levnadskostnadsindex borde normalt inte ha gett någon anledning till en politisk strid. Men det anständighetskrav som nu ställs på alla politiska partier som föreslår höjningar av statens utgifter, nämligen att också föreslå besparingar eller inkomstförstärkning, har tvingat folkpartiet och centerpartiet att föreslå en betydande höjning av den totala skattenivån.

Mittenpartierna har bl. a. föreslagit en ganska kraftig höjning av försvarskostnaderna, höjda anslag till u-hjälpen och en mindre höjning av barnbidraget. För att få budgeten att hjälpligt balansera måste dessa partier låna mer än finansministern föreslår och därutöver föreslå skattehöjningar med ytterligare 300 miljoner kronor.

Vi har sedan länge en princip för beskattningen i vårt land, nämligen att skatten skall betalas efter bärkraft. Denna idé kommer bäst till uttryck i den progressiva direkta beskattningen. Genom sitt förslag hävdar nu folkpartiet och centerpartiet att konsumenterna av

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

sprit och tobak har större kapacitet att betala en skattehöjning på ytterligare 300 miljoner än de människor som inte konsumerar dessa varor. I upplysningens syfte borde ni redovisa inför kammaren vilka saksäl ni har för denna uppfattning att konsumenter av sprit och tobak med normala inkomster skulle besitta en dylik ökad skatteförmåga.

Finansministern har inte angett några nykterhetspolitiska motiv för höjningen. Det gör inte heller utskottsmajoriteten. Men vi kan ha en viss förståelse för att det möjligen kan ha någon liten nykterhetspolitisk effekt i att höja spritpriserna. Både i reservation nr 1 och från mittenpartierna har dock detta motiv angetts. Att den ytterligare höjning på fem procent som mittenpartierna föreslår skulle förbättra ett dåligt nykterhetsstillstånd har de icke lyckats bevisa. Centerpartiets och folkpartiets förslag är alltså betingat av rent samhällsekonomiska skäl och det förutsätter inte någon starkare sänkning av konsumtionsnivån för sprit.

Utskottet hävdar som sitt argument mot en ytterligare höjning att vi bör avvakta betänkandet från den alkoholpolitiska utredningen innan några nya åtgärder vidtas.

För att ytterligare förstärka budgeten föreslår mittenpartierna en höjning av tobaksskatten med två öre på cigaretter och motsvarande på övriga produkter. Dessa partier räknar med att denna skattehöjning skall ge 220 miljoner kronor i ökade inkomster. Motivet för höjningen är dels att folkhälsan skall förbättras, om konsumtionen sjunker på grund av skattehöjningen, och dels att det behövs en ökning av statsinkomsterna. Men den storlek på skatteintäktens höjning som folkpartiet och centerpartiet räknat med, nämligen 220 miljoner kronor, förutsätter en ökad förbrukning av tobak — och då uppfylls ej kraven på en förbättrad folkhälsa.

Den statistik som föreligger om ut-

vecklingen av tobaksskatten ger klara besked på den punkten. Från år 1965 till år 1966, när priserna var lika, ökade skatten med 128,7 miljoner kronor. Från år 1966 till år 1967 — det år då skatten höjdes med 2 öre per cigarett — blev skatteökningen bara 10 miljoner kronor i förhållande till föregående år eller totalt 138,3 miljoner kronor. Om förslaget genomförs, stannar skatteökningen långt under beräknade 220 miljoner kronor.

Riksdagen beslutade år 1967 på förslag av bevillningsutskottet att hemställa hos finansministern om en översyn av beskattningen av s. k. superlånga cigaretter. Denna cigaretttyp hade under förra delen av år 1967 börjat saluföras. Nu föreslår utskottet att vi skall bifalla finansministerns förslag om en ökning av antalet viktgrupper för cigaretter från två till fem, vilket leder till en rättvisare beskattning av cigaretterna.

Den föreslagna viktgrupperingen kommer inte att medföra någon skatlehöjning på de cigaretter av normal längd som har filtermunstycke. Den firma som nu saluför superlånga cigaretter använder som sitt främsta säljargument att köparen tjänar tre cigaretter på varje paket. Det är denna lägre skattebetalning som utskottet genom sitt förslag vill avskaffa.

Fru Nettelbrandt och herr Tistad yrkar i sin reservation 2 att denna nya gruppering ej skall införas. Samtidigt har dessa reserveranter i reservation 3 samma yrkande som utskottet. Fru Nettelbrandt bör i klarhetens intresse tala om för kammaren vilken åsikt hon egentligen företräder.

I vissa motioner om avslag på den föreslagna viktgrupperingen har det angivits att skälet för detta förslag från finansministern är att det skulle gynna Svenska Tobaks AB gentemot dess konkurrenter. Detta är inte något sanningsenligt argument. Det förhåller sig så att Tobaksbolaget som statligt bolag har

Andrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

varit lojalt mot det av riksdagen fattade beslutet om en utredning. Företaget skulle ha kunnat tillverka en superlång cigarrett och börjat försäljningen i september månad 1967 men avstod från detta i avvaktan på riksdagens ställningstagande.

Med hänvisning till bl. a. dessa argument och till utskottets motiveringar i övrigt yrkar jag, herr talman, bifall till bevillningsutskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Engkvist talade om att mittenreservationen inte kunde fylla de anspråk som han hade på tillgodoseende av de nykterhetspolitiska motiven, beroende på att vi i vår reservation har med en höjning såväl på vinet som på spriten. Även om jag vill tillstå att herr Engkvist är betydligt mer sakkunnig än jag i dessa frågor, tror jag att det inom sakkunskapen föreligger mycket delade meningar när det gäller om man skall gå fram på den ena vägen eller på den andra med en effekt på båda slagen. Jag känner i varje fall till många sakkunniga som bestämt har uttalat sig i den riktningen att det s. k. vinfylleriet är väl så allvarligt och att vinet, lika väl som det kan vara en väg att lämna det svårare fylleriet, kan vara en inkörsport till det. Jag tror inte att man kan yttra sig med någon bestämdhet på den punkten. Jag vidhåller alltså att det finns mycket starka nykterhetspolitiska skäl bakom mittenreservationen.

Herr Kristenson sade att vi sedan länge i vårt land har som princip att skatten skall uttas efter bärkraft. Man kan verkligen sätta ett stort frågetecken när det gäller huruvida vi har lyckats nå upp till denna princip. Jag vet att den fortfarande är en helig princip, men det är en sak som vi kan lämna åt sidan i dag.

Om jag minns rätt har herr Sträng

vid ett flertal tillfällen uttalat sig ungefär i den riktningen att den direkta beskattningen numera har nått en sådan höjd att man inte längre kan ta ut så mycket den vägen utan måste gå den indirekta beskattningens väg. Vi har också upplevt höjningar av den indirekta beskattningen, omsättningsskatten och jag vill fråga herr Kristenson, om han anser att det strider mera emot principen om skatt efter bärkraft att höja skatten på just dessa bestämda varuslag — sprit, vin och tobak — än att göra det generellt på nödvändighetsartiklar av olika slag. Det kan väl inte riktigt hänga ihop med tidigare gjorda ståndpunktstaganden.

Sedan vill jag också fråga, om herr Kristenson vill bestrida att beskattningsinstrumentet över huvud taget har någon nykterhetspolitisk effekt. Det är inte mer än fem år sedan regeringen i en proposition, väckte förslaget om skattehöjning »under hänvisning till rusdrycksbeskattningens nykterhetspolitiska effekt». Finansministern underströk alltså att skattehöjningen hade en sådan betydelse. Det har varierat från gång till gång hur man velat motivera skatten. Jag skall be att få återkomma till just den punkten, som är central.

Herr ENGKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan vara riktigt som fru Nettelbrandt säger att det finns olika meningar om vinkonsumtionen och skatten på vin. När vi inte har någon egentlig kunskap om hur detta fungerar men vet att den alkoholpolitiska utredningen kommer att ta upp just dessa frågor, finns det för dagen ingen speciell anledning att frångå den bestämda uppfattning som jag företräder. Jag anser mig således ha väl så goda skäl för mitt ståndpunktstagande som fru Nettelbrandt har för sitt.

Jag vill tillfoga något, som jag förut sagt, när det gäller reservation nr 3 och mittenpartiernas ståndpunktstagande, där de så att säga vill specialdesti-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

nera inkomsterna från spritskatten för att därmed betala ett högre u-landsbidrag. Detta vänder jag mig emot och anser att man inte på det sättet skall gå ifrån de nykterhetspolitiska aspekterna när det gäller alkoholbeskattningen.

Herr KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Nettelbrandt funlerade över om idén om skatt efter bärkraft har förverkligats. Hon åberopade finansministerns ord att det på den direkta beskattningens väg inte går att komma mycket längre. Där kan vi kanske i stort sett vara överens, men vad jag åsyftade var att fru Nettelbrandt inför kammaren skulle redovisa, varför just konsumenterna av sprit och tobak har den större skattekraften jämfört med andra grupper, när folkpartiet och centerpartiet vill ha in ytterligare 300 miljoner till statskassan.

Omsättningsskatten drabbar ju alla lika, oavsett om man super eller inte. Jag tycker att det är ett mycket farligt förslag att vilja motivera den rent fiskala höjningen av sprit- och tobaksskatten med de nya utgifter som folkpartiet och centerpartiet föreslår till försvaret, u-hjälpen och barnbidragen. Folk skulle då kunna sitta ute i sina stugor och säga: Nu super jag ihop till försvaret, nu super jag ihop till barnbidrag, nu super jag så att vi kan ge mer pengar till u-hjälpen. Jag tycker att alla dessa tre, i övrigt angelägna behov, inte mår så värst bra av att få en sådan reklam omkring sig.

En höjning av spritskatten har möjligen vid ett enda tillfälle från finansminister Strängs sida motiverats från nykterhetspolitiska synpunkter. I andra fall har finansministern i sina förslag antingen velat återställa prisrelationerna eller höja skatten av rent fiskala skäl.

Nu säger vi inom utskottsmajoriteten, att vi inte vill vara med om en höjning av spritskatten av nykterhetspolitiska skäl, eftersom det finns en alkoholpoli-

tisk utredning som arbetar för närvarande och som kommer att föreslå de åtgärder som den finner lämpliga, eventuellt att höja skatten eller andra åtgärder som skall förbättra nykterhetsläget.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord till herr Engkvist. När vi inte har någon egentlig kunskap om hur detta fungerar, säger herr Engkvist, då är det fel att göra som mittenpartierna föreslår och rätt att göra som han och några andra föreslår. Han säger detta trots att det som vi har föreslagit i fråga om själva principen faktiskt överensstämmer med vad finansministern har föreslagit. Det brister tyvärr en hel del i logiken härvidlag, herr Engkvist. Jag vill inte säga att den metod som herr Engkvist tror på är felaktig, men eftersom vi ingenting vet är inte den ena metoden mera rätt än den andra.

I likhet med herr Kristenson vänder sig herr Engkvist mot att man här använder en högre beskattning för att betala en högre u-hjälp. Herr Kristenson tog till litet mera drastiska formuleringar och talade om att man super ihop till barnbidrag och till u-hjälp.

Jag skulle vilja fråga herr Kristenson: Hur verkar nu den skattehöjning som finansministern själv har föreslagit? Finansministerns förslag beräknas ge en inkomstökning på cirka 200 miljoner kronor. Säger då socialdemokraterna i propagandan ute på sina möten: Nu mina vänner skall ni se till att ni super ihop till driften av grundskolor? Denna uppgår till ungefär 210 miljoner, vilken summa stämmer ganska bra med de höjda spritinkomsterna. Väljer man möjligen i stället att säga till vederbörande: Nu skall ni suppa ihop till vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade? Dessa kostar 195 miljoner, och även denna summa stämmer ganska bra.

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

Jag skulle vilja fråga, när vi fått denna typ av specialdestinationer för de olika intäkterna i vår budget. Jag hade för mig — och finansministern kanske kan vitsorda detta — att vi icke arbetade med någon form av specialdestinationer annat än för vissa begränsade undantag. Tyvärr kommer vi inte ens med en höjning av dessa skatter som vi föreslagit att kunna få ned konsumtionen till en sådan nivå att den medför väsentligt mindre inkomster. Tyvärr får höjningen inte denna effekt. Även om konsumtionen skulle gå så långt ned att höjningen direkt skulle betyda en stor intäktsminskning, skulle det på längre sikt innebära minskade utgifter inom nykterhetsarbetet. Detta är ingen obetydlig faktor.

Jag kanske skulle kunna få reda på hur man från socialdemokratiskt håll motiverar denna intäktsökning på 200 miljoner kronor och vartill den huvudsakligen skall användas.

Herr ENKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan inte vara fru Nettelbrandt alldeles obekant att vi sedan rätt många år tillbaka här i landet officiellt för en nykterhetspolitik som syftar till att föra över konsumtionen till de svagare dryckerna. Systembolagen har fört en annonskampanj som man kanske kan diskutera, men avsikten har hela tiden varit att försöka få över konsumtionen till de svagare dryckerna. Vårt förslag utgör ett led i denna strävan.

Herr KRISTENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Från denna talarstol yttrar fru Nettelbrandt att det på de socialdemokratiska partimötena sägs att »vi skall supa ihop till grundskolor». Jag har inte hört detta och jag vet inte heller om någon annan partivän har hört eller använt denna argumentering. Så skall man inte argumentera.

Finansministern och utskottsmajoriteten har till skillnad från folkpartiet

och centerpartiet angivit att den föreslagna höjningen med 10 procent enbart motiveras med ett återställande av relationen mellan spritpris och levnads-kostnadsutveckling. Något annat argument anförs inte. Men i mittenpartiernas reservation och motioner har angivits att en höjning är motiverad med hänsyn till det statsfinansiella behovet. Jag har redan hört folk säga att folkpartiets och centerpartiets förslag innebär att vi skall supa ihop till bl. a. de anslagsökningar som de nu föreslår.

I mitt första anförande frågade jag fru Nettelbrandt hur hon skall ställa sig vid röstningen. Hon har yrkat bifall till både reservation 2 och reservation 3. I dessa båda reservationer framförs olika uppfattningar om hur många viktgrupper som skall finnas för cigarettbeskattningen. Det skulle vara klargörande om fru Nettelbrandt ville tala om hur hon ämnar lösa det problemet för sig.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Denna debatt har kanske blivit något snedvriden. För att anknyta något till vad som nyss sagts beträffande skattebärkraften är det ju en väsentlig skillnad mellan de direkta och de indirekta skatterna. För de indirekta skatterna på sprit rör det sig om *frivillig* konsumtion, och därmed skatt, medan den direkta beskattningen träffar alla.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, såsom en av dem som under-tecknat fyrpartimotionen II: 595, lika lydande med motion nr I: 648, vari föreslås en skattehöjning på *starkspriten* med 20 procent i stället för med 10 procent som finansministern föreslagit. Jag skall be att få anföra några principiella synpunkter med särskilt sikte även på framtiden.

Finansministern har inte låtit sig hejdas av den parlamentariska problematik, som väl kan anses ligga i att alkoholbeskattningen liksom alkoholpoliti-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

ken i stort utreds inom den Lindholmska kommittén. Han föreslår alltså höjning av skatten på alla rusdrycker utom starköl. Och däri gör han rätt.

Jag vill först uttala den bestämda förhoppningen att alla problem kring alkoholbeskattningen som alkoholpolitiskt instrument noggrant genomgås av den alkoholpolitiska kommittén. Jag tänker närmast på vikten av en mera nyanserad bild av hur denna beskattning verkar på konsumtionen av olika drycker och på olika befolkningsgrupper. Vidare bör förslag utarbetas om hur riksdagens prövning av skatteförslag på detta område skall kunna ske i en från parlamentariska utgångspunkter fullt acceptabel ordning och samtidigt under förhållanden, som kan förhindra hamstringsköp från den dag, då ett skatteförslag framläggs, till den dag då förslaget godkänns av riksdagen respektive den erforderliga författningsändringen träder i kraft.

Nu till några principiella synpunkter i all korthet. Vi har väckt en motion om en större skattehöjning på starkspriten än på vinerna för att klart markera även vårt intresse av att få till stånd en viss omstrukturering av alkoholkonsumtionen från starksprit till lättare alkoholdrycker. Detta är i försäljningsavsnittet den alkoholpolitik, som har förts här i landet sedan 1954. Vårt yrkande får givetvis inte ses som annat än mera preliminärt i avvaktan på ett slutligt och bättre grundat ställningstagande till omstruktureringsfrågan, när alkoholpolitiska utredningens analys av frågan har genomförts, det utredningsmaterial i övrigt, som kan framkomma, föreligger och de förslag som detta samlade material kan föranleda lagts på riksdagens bord. En sannolikt växande majoritet torde vara överens om att det är starkspriten som allttjämt är den tunga delen av alkoholproblemet — detta då uppfattat som ett problem om *sociala* skadeverkningar på grund av alkoholmissbruk. Skadeverkningar upp-

kommer, inte minst bland ungdomen, genom missbruk av även andra alkoholdrycker än starksprit. Men jag går inte in på dessa spörsmål nu — fru Nettelbrandt berörde dem — utan för ett resonemang om den ur social synpunkt mest belastande delen av alkoholkonsumtionen. Alkoholproblemet i här antydd mening har i sin tur, i stället för att minska i betydelse, allttjämt en långt större omfattning — mätt i frekvenserna av sociala skadeverkningar och antalet kända personer med alkoholproblem — än t. ex. narkotikaproblemet. Den jämförelsen får givetvis inte uppfattas som ett bagatelliserande av narkotikamissbruket.

Ytterligare en synpunkt av mer principiell natur är följande.

På begäran av Nykterhetsrörelsens landsförbund har mätningar verkställt av den allmänna opinionens inställning till användningen av skatteinstrumentet som ett av flera medel i alkoholpolitiken. Även om resultatet av denna undersökning — liksom av alla andra opinionsundersökningar — måste bedömas med största försiktighet och inte kan ge mer än på sin höjd en antydning om en tendens, vågar jag ändå i mycket koncentrerad form återge det huvudsakliga mätresultatet. Vederbörande undersökningsorgan skriver härom: Det finns en starkare dragning i opinionen till förmån för prishöjningar på sprit i takt med den allmänna prisnivån *eller ännu större* år 1967 än 1963. Jämförelseprocenten är 52 för år 1967 och 42 för år 1963.

Jag lämnar tillförlitligheten av denna undersökning därhän, men jag anser mig likväl böra tillfoga, att det föreligger andra tecken bl. a. i pressen på en fortskridande ändring i positiv riktning av opinionens inställning till priset som medel att åtminstone styra alkoholkonsumtionen från starksprit till lättare drycker, tecken som alltså stöder denna opinionsmätningens resultat om en positiv tendens i åsiktsutvecklingen be-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

träffande skatten. Därmed är inte sagt att man lika allmänt accepterar prismedlet, om det gäller att pressa tillbaka den *totala* alkoholkonsumtionen. Här föreligger åter spörsmål som vi hoppas att den alkoholpolitiska utredningen skall medverka till att lösa, t. ex. frågan hur den s. k. substitutionseffekten påverkar den totala konsumtionen av olika alkoholdrycker. Hur skall beskattningen — om prispolitiska åtgärder sätts in — av de olika dryckerna lämpligen varieras för att man med alkoholförsäljningen skall åstadkomma, som det heter i rusdrycksförsäljningsförordningen, så liten skada som möjligt? Skall berusningseffekten, alkoholstyrkan eller något slags framräknat index på de olika alkoholdryckernas sociala skadeeffekt användas som bedömningsgrund vid skattesatsernas bestämmande? Frågan har fått aktualitet genom den senaste tidens ogynnsamma erfarenheter av konsumtionen av mellanöl, starköl och vin bland vissa grupper av ungdom.

Nykterhetsrörelsens landsförbund har i skrivelse den 25 januari 1967 hos den alkoholpolitiska utredningen föreslagit, att en rad vetenskapliga statistiska undersökningar skall verkställas angående alkoholkonsumtionens samband med ekonomiska faktorer. Jag skall inte närmare gå in på arten av dessa undersökningar men dock konstatera, att det bl. a. rör sig om vissa tidsseriestudier, såsom beräkning av spritskattehöjningarnas effekt på alkoholmissbrukets storlek, t. ex. på fylleriet. Vidare avses s. k. tvärsnittsstudier beträffande priskänsligheten för olika alkoholdrycker i olika inkomstklasser, i olika åldersgrupper och i olika alkoholvänegrupper. Slutligen avser man självfallet att undersökningarna även skall omfatta frågan om konstruktionen av beskattningsmodeller med olika alternativ på de grundvalar, som man kan få fram på nu antydda vägar. Dessa modeller skulle lämpligen knytas till den allmänna

inkomstutvecklingen med hänsynstagande till beräknad priselasticitet för olika slag av alkoholdrycker samt till en bedömning av hur deras inbördes substitutionseffekter kan förväntas påverka totalkonsumtionens storlek och dess fördelning på olika alkoholdrycker utifrån alternativa målsättningar, t. ex. en oförändrad totalkonsumtion eller låt oss säga en 10-procentig eller 20-procentig sänkning av den totala konsumtionen. Ställningstagandet i frågan på vilken nivå den tolerabla alkoholkonsumtionen bör ligga är ju alkoholpolitik i särskild mening.

Det förefaller nu också som om det fanns goda utsikter att få dessa undersökningar genomförda.

Den fyrpartimotion som jag berört, d. v. s. motionsparet I: 648 och II: 595, och andra motioner i anknytning till föreliggande proposition aktualiserar frågan om man lämpligen skall utgå från prisutvecklingen, som finansministern gjort i sin proposition, eller från löneutvecklingen eller köpkraftens förändring, då man företar prisjusteringar betingade av ekonomiska förändringar i samhället. Finansministern åberopar i varje fall inte något nykterhetspolitiskt motiv till skattehöjningen i denna proposition. Är en anpassning av alkoholpriserna enbart till den allmänna konsumtionsprisnivån den åtgärd, som i dagens läge är »motiverad», för att använda finansministerns lakoniska uttryck? Finansministern har ju för några år sedan — jag har åtminstone fått det bestämda intrycket — bundit sig för att alkoholpriserna inte skall höjas annat än av nykterhetspolitiska skäl. Man kan konstatera att lönehöjningarna varit större än de allmänna varuprisökningar, som finansministern lagt till grund för sin bedömning, och löneutvecklingen ger väl dock en bättre bild av den ekonomiska verklighetens förändring än vad prisutvecklingen gör.

Enligt finansplanen ökade den totala lönesumman, som omfattade alla an-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

ställdas kontantlöner före skatt — och det är väl detsamma som konsumtionsförmågan eller köpkraften — med 10,8 procent mellan 1965 och 1966; mellan 1966 och 1967 beräknas denna lönesumma ha ökat med 7,8 procent, och mellan 1967 och 1968 anser sig konjunkturinstitutet kunna räkna med nära 7 procents ökning. Tar man utvecklingen av den genomsnittliga timförtjäns- ten inom samtliga industrigrupper och gör samma antagande för utvecklingen under 1968, kommer man fram till en total ökning av lönesumman för perioden 1966—1968, som är ännu större än de angivna procentsatserna ger vid handen.

Nå, då kan man ju säga att denna utveckling ger en standardhöjning, som alltså kommer folket till godo. Det är i och för sig utmärkt, men denna standardhöjning ger då också utrymme för en höjd *starksprit*konsumtion. Totalkonsumtionen av starksprit tenderar för närvarande att öka, och den fortsatta standardstegringen kommer då att öka även denna konsumtion ytterligare. Jag tror att det råder stor enighet om det olyckliga i en sådan utveckling. Skall man åstadkomma någon ändring nedåt av konsumtionen av starksprit, måste man tydligen hålla sig till skattehöjningar, som ligger i nivå med den höjning, som föreslås i motionsparet I: 648 och II: 595 såsom ett steg på vägen till en effektivare skattepolitik på detta område i väntan på resultatet av alkoholpolitiska utredningens arbete.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 i föreliggande betänkande.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* och *Nyberg* (båda fp).

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Är det lämpligt att en ledamot av en utredning under pågående utredningsarbete agerar utanför utredningslokalen i det ärende som utredningen har att utreda? Jag vill peka

på denna frågeställning eftersom den har aktualiserats i tidigare sammanhang och eftersom mitt agerande i den nu pågående riksdagsbehandlingen av proposition nr 12 kan tänkas bli ifrågasatt av någon.

Det är emellertid åtminstone tre skäl som talar för ett agerande — nämligen

för det första att departementschefen i utredningsdirektiven för den alkoholpolitiska utredningen framhållit möjligheten till förslag om delreformer under utredningsarbetets gång,

för det andra att man kan förmoda att denna utredning inte avslutar sitt arbete under de närmaste 18—24 månaderna samt

för det tredje att den alkoholpolitiska debatten inte bör avstanna därför att ett statligt utredningsarbete pågår och att självfallet utredningens ledamöter skall ha möjlighet att delta i debatten och även att stimulera den.

Härmed har jag inte på något sätt velat tumma på den gamla praxis som säger att vad som sker i utredningslokalen, det stannar där till den dag då betänkandet och förslagen skall överlämnas till uppdragsgivaren.

Efter denna inledning, herr talman, och med en påminnelse om den motion som jag tillsammans med herr Hübnette i första kammaren har väckt övergår jag till sakfrågan.

Finansministern motiverar skattehöjningen på sprit och vin endast med skälet att priset skall anpassas till den nuvarande allmänna konsumentprisnivån. I och för sig har jag förståelse för detta, då en generell prishöjning har en hämmande inverkan på den totala konsumtionen. Erfarenheterna från de gångna åren sedan riksdagsbeslutet 1958, då skattepålägget mer än tidigare anpassades efter alkoholstyrkan, talar emellertid klart och entydigt för att vi skall fortsätta på den inslagna vägen.

Visst kan man med fog hänvisa till att alkoholpolitiska utredningen skall närmare studera prisinstrumentets roll,

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

men såvitt jag kan bedöma kommer det trots allt att dröja ganska många år innan finansministern i den då sittande regeringen kan framlägga förslag till en alkoholpolitisk reform på grundval av utredningens betänkande och de synpunkter som framkommer under det tämligen tidsödande remissförfarandet.

Under de gångna åren har visserligen vinet andel av alkoholkonsumtionen sakta men säkert ökat på starkspritens bekostnad — och jag hoppas och förmodar att den trenden fortsätter — men styrningen av konsumtionen över till svagare drycker kunde ske snabbare. Jag är besviken över att inte finansministern har utnyttjat detta tillfälle.

Vad beträffar diskussionen här i kammaren om skadeverkningarna av vin kan väl sägas att varje missbruk av alkohol kan leda till skadeverkningar, vilket även gäller en regelbunden och stor vinkonsumtion. Professor Goldberg vid institutionen för teoretisk alkoholforskning vid karolinska institutet har emellertid redovisat forskningsresultat som bekräftar att spriten har en starkare och långvarigare påverkan på alla organ än vinet — även om man bortser från skillnaden i alkoholstyrkan. Det innebär att den som byter ut spriten mot vin utsätter sig för mindre risker, och det är detta som är väsentligt.

I motionsparet I:176 och II:237 har vi föreslagit att den nuvarande beskattningen av vin skall behållas. Vad beträffar sprit har vi i syfte att främja konsumtionen av alkoholsvagare drycker föreslagit en något större skatteökning än den som förordas i propositionen.

Vad säger då utskottet om detta? Ja, utskottet uttrycker rent allmänt förståelse för tankegångarna i samtliga motioner, såvitt jag har kunnat se, men längre vill utskottet inte gå med hänvisning till den pågående utredningen och den igångsatta försöksverksamheten. Jag ber att få citera ur utskottsutlåt-

andet: »Förutsättningen för att denna verksamhet skall kunna ge några erfarenheter av värde är självfallet att den kan studeras i jämförelse med de traditionella nykterhetspolitiska åtgärderna.» Så skriver alltså utskottet. Men jag vill då påpeka att försöksverksamheten inte har sådan karaktär, att ett större prisgap mellan de starka och svagare dryckerna kan nämnvärt påverka utredningens bedömningar. Tvärtom skulle ett större prisgap nu öka erfarenhetsmängden.

Herr talman! När jag yrkar bifall till motionsparet I:176 och II:237 inser jag att propositionen dock har de största utsikterna att vinna riksdagens bifall. Med hänsyn till den förmodade utgången vill jag uttala förhoppningen, att systembolaget inte bara fortsätter att på olika sätt propagera för lättare och mer hyfsade dryckesvanor utan att det också intensifierar denna propaganda. Propagandan har utformats mycket skickligt och enligt min mening även varit väl avvägd, men mer kan göras. Jag vill peka på åtminstone en åtgärd.

Systembolagets propaganda för mildare dryckesvanor inleddes 1957 med att två speciella vinbutiker inrättades i Stockholm samt en i Malmö och en i Tierp. Såvitt jag vet för dessa butiker en relativt tynande tillvaro. Visserligen har de under årens lopp blivit alltmer kända särskilt för gruppen vinkännare och de kunder som låter smaken och inte berusningseffekten påverka inköpen. Folk i allmänhet tycks emellertid inte känna till existensen av särskilda vinbutiker där sortimentet tillfredsställer alla smakriktningar och där försäljningspersonalen i sanning äger varukännedom. Att man dessutom i lugn och ro kan göra sitt inköp av olika viner utan otåligt muttrande inköpare bakom sig i kön ökar tillfredsställelsen ytterligare. Är det inte märkligt att det är bara inom en kategori av den svenska detaljhandelns butiker som övriga kunder reagerar, om man med försäljarna vill diskutera sitt konsumtions-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

val? Det gäller just systembolagets butiker. — I en vinbutik skulle man väl för övrigt kunna tänka sig att pröva självbetjäningsprincipen, dock inte av rationaliseringskäl utan för att ge kunden större möjligheter att studera sortimentet.

Herr talman! Även om jag antagligen chockerar många kan jag inte underlåta att avslutningsvis peka på möjligheten att just när det gäller vin tillämpa avsmakningsprincipen. Över huvud taget kan mycket mer göras för att sprida information om vinbutikerna, och det kan också ytterligare informeras om och propageras för lättare och mer hyfsade dryckesvanor.

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Generell varubeskattning har obestriddligen den konsekvensen att beskattningen drabbar medborgarna i omvänd proportion till bärkraften. Detta konstaterande är viktigt även om det gäller i och för sig umbärliga varor.

Då vi för vår del avstått från att yrka avslag på det föreliggande regeringsförslaget beror detta främst på finansministerns motivering, nämligen att höjningen av vin- och spritpriserna i stort sett håller sig inom ramen för den stegring av den allmänna konsumentprisnivån som ägt rum sedan priserna senast justerades. Om detta argument accepteras innebär det bara att de ifrågavarande varorna inte i första hand anses böra bli relativt billigare. För min del anser jag att vad som i första hand borde göras relativt billigare är de tunga, oundärliga livsmedlen. Det kan exempelvis ske genom en minskning eller ett helt slopande av skatten på mjölk, smör och margarin.

Detta innebär inte att jag ger ett finger åt mittenpartiernas skattepolitiska resonemang i den partimotion de väckt i ämnet. Den borgerliga skattepolitiken är helt oacceptabel. Den innebär en ökning av konsumtionsbeskattningen —

den mest orättvisa av alla beskattningar — och i stället en minskad beskattning av företag och högre inkomsttagare. Jag kanske får tillfälle att återkomma till den frågan i nästa skattepolitiska debatt. Avsikten med den borgerliga skattepolitiken framträder klar och tydlig också i den motion det här gäller.

I denna debatt framskyntar på olika sätt de nykterhetspolitiska aspekterna på alkoholbeskattningen. Det talas t. ex. om beskattningens konsumtionsdämpande effekt. Liksom herr Vigelsbo tror jag emellertid inte mycket på den effekten, annat än rent tillfälligt efter en prishöjning. Även författarna till motionsparet I: 648 och II: 595 talar om att nykterhetstillståndet under en följd av år fortlöpande har försämrats — alltså trots de höga spritskatterna.

Vad som däremot mycket litet eller inte alls har framkommit i debatten tycker jag är att bekämpandet av alkoholmissbruket, d. v. s. alkoholismen, kräver helt andra åtgärder än skärpt beskattning. Det är sålunda fortfarande vanligt att man slänger in människor i en polisfinka i stället för att ge dem vård. Tillståndet på detta vårdområde, alltså vården av alkoholsjuka, är högst otillfredsställande — ja, miserabelt — och frågan är hur länge vi kan stå till svars med att anslå så otillräckliga medel i kampen mot denna sjukdom med de medicinska och inte minst sociala konsekvenser den har.

Tyvärr har jag inte haft möjlighet att studera motionen av herr Engkvist m. fl. Den är ännu inte tryckt, och jag har inte lyckats uppbringa den. Men om han och hans medmotionärer med »kraftigare samhällsåtgärder» — som det står i utskottets referat av motionen — för att komma till rätta med alkoholskadorna avser väsentligt större vårdresurser och mera pengar för upplysningsverksamhet inte minst i massmedia, så är jag helt ense med motionärerna. Jag skulle inte ha något emot

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

att alla de 200 miljoner som skattehöjningen ger användes för sådana ändamål.

Det pågår för närvarande en alkoholpolitisk utredning, och den tycker jag verkligen är angelägen. Den skall bland annat söka fastställa alkoholbeskattningens alkoholpolitiska betydelse. Om utredningen går in för att helt förutsättningslöst, alltså utan skattefinansiella sidoblickar, granska detta problemkomplex kan vi kanske få ett förslag innebärande en helt annan satsning på hittills rätt undanskymda åtgärder inom samhällets nykterhetspolitik. Men innan vi får tillfälle att göra en sådan bedömning är det ganska meningslöst att tvista om huruvida vi genom en eller annan differens i beskattningen av starksprit respektive vin kan påverka alkoholkonsumtionens struktur och dess totala omfattning. Man rör sig här enligt mitt förmenande med förmodanden i fråga om orsak och verkan utan att se dessa frågor i sammanhang jämväl med andra faktorer än en eller annan prisjustering på olika alkoholsorter.

Det står emellertid helt klart att den nuvarande spritbeskattningen inte förmått bemästra det tilltagande alkoholmissbruket. Därför måste andra medel till. Med hänsyn härtill, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag skall endast uppehålla mig vid en enda fråga som delvis har berörts tidigare i debatten. Det gäller principerna för beskattningen av cigaretter.

I motionsparet I: 390 och II: 472 — väckt av herr Tistad m. fl. i första kammaren och av mig själv m. fl. i denna kammare — yrkas på en omläggning från nuvarande bruttoviktsbeskattning till nettoviktsbeskattning av cigaretterna. Finansministern redovisar i propositionen den utredning som riksdagen

i föl begärde rörande en omläggning av denna beskattning, föranledd av att allt längre cigaretter kommit ut i marknaden. Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att påpeka att jag finner utskottets uttalande på s. 14 i utlåtandet något egendomligt. Det heter: »Utskottet vill först uttala sin tillfredsställelse med att den förväntade utredningen så snabbt kommit till stånd men samtidigt beklaga att utredningens resultat inte kunnat läggas till grund för lagstiftning.» Den vänliga klapp på axeln som finansministern får för att utredningen snabbt kommit till stånd är säkerligen väl motiverad. Däremot är det mindre tillfredsställande att kontrollstyrelsen presenterat ett resultat som inte gick att lägga till grund för en ändrad beskattning. Snabbheten är jag alltså fullt nöjd med, men varken departementschefen, bevillningsutskottet eller jag är nöjda med resultatet.

De principer som för närvarande gäller för beskattningen av cigaretter är inte tillfredsställande. Både finansministern och bevillningsutskottet påpekar att det behövs en ny utredning, vars resultat bör läggas fram för höstrikdagen. Detta bör kunna ske. Betänkan- det från den gamla utredningen och remissyttrandena finns, och det torde inte vara så svårt att med utgångspunkt därifrån komma fram till en vettig beskattning, som enligt min mening måste bli en beskattning av nettovikten, d. v. s. av mängden tobak i cigaretterna. Man har åberopat praktiska svårigheter, men de är i varje fall inte värre än att England kan tillämpa denna princip. Då borde vi också kunna klara saken. En sådan beskattning skulle också ha åtskilliga andra fördelar. Vi ligger bl. a. ganska långt nere på skalan då det gäller att utnyttja filtret i cigaretterna, och detta beror säkerligen till stor del på den beskattningsform vi för närvarande har.

I likhet med departementschefen och bevillningsutskottet tror jag att det där-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

för är nödvändigt att vid höstriksdagen ändra på principerna för denna beskattning. Liksom de som avgivit reservationen 2 undrar jag varför man nu under vårriksdagen skall göra den ändring som departementschefen föreslagit och som bevillningsutskottet tillstyrkt. Skulle vi inte under ännu ett halvår kunna hanka oss fram med de principer vi har i stället för att för några få månader ändra dessa vikt-klasser och sedan anta nya principer för beskattningen? — Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen 2, som innebär att vi skall bibehålla den nuvarande principen med två vikt-klasser, beräknade enligt bruttovikt, för den tid som åtgår innan vi kan införa en ny princip, nämligen med nettoviktberäkning av tobaken i cigarretterna. Detta yrkande innebär ingalunda att jag inte samtidigt kan yrka bifall till reservationen 3, även om det föreföll herr Kristenson något egendomligt att göra så. Den ena reservationen gäller en ändring av principerna för beskattningen av cigarretter medan den andra gäller tobaksskattens höjd. Även om riksdagen — vilket jag tyvärr finner ganska troligt — avslår reservationen 2, är jag beredd att yrka på den högre beskattning av tobaken som föreslås i reservationen 3. Jag yrkar därför bifall även till reservationen 3.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! De flesta inläggen i dag har ju varit föredömligt korta och koncentrerade och det mesta som kan sägas i ärendet är redan sagt. Jag vill dock göra några kommentarer till debatten.

Låt mig först ta upp några uttryck som fru Nettelbrandt använde. Hon sade att skattepolitiken har stor betydelse i nykterhetspolitiken, och det är vi medvetna om. Vi har allesammans denna uppfattning, och vi har anpassat beskattningen av spritdryckerna med hänsyn härtill. Men man kommer ju inte

ifrån vissa avvägningar, som kan vara ganska besvärliga, och för att illustrera detta skall jag referera vad herr Vigelsbo sade i början av sitt anförande.

Herr Vigelsbo gav oss en påminnelse om att en av mina många företrädare i ämbetet, finansminister Thorsson, som var en mycket klok man — jag vill till alla delar understryka detta omdöme — hade tänkt sig att införa en »accisliter». En och annan av kammarens ledamöter kanske funderade över vad det egentligen var för något. Ja, Thorsson resonerade på följande sätt. Så länge man i vårt land har de konsumtionsvanor som man har — och det var den enkle mannens konsumtionsvanor som härmed åsyftades — skulle det vara riktigt att göra den första litern billig. Thorsson betraktade detta såsom en social politik i hanteringen av spritdryckerna.

Det är påfallande hur denna tanke än i dag lever kvar bland folkpensionärerna. På offentliga möten händer det ofta att folkpensionärer kommer fram och frågar mig om jag inte kan ta upp den gamla tanken att låta dem köpa en billig liter varje månad. Jag har inte vågat mig på detta, och jag tror inte heller att jag skulle få gehör i riksdagen för något sådant. Företeelsen torde emellertid vara ett uttryck för att det hos många gamla människor finns ett behov av att då och då dricka ett glas. Eftersom de fattiga har svårigheter med att betala vad detta kostar har de sett det som rimligt att genomföra denna åtgärd. Thorsson, som kände det enkla folket, träffade rätt när han ville ge medborgarna chansen till en billig liter per månad.

Jag vill inte göra gällande att detta resonemang direkt har påverkat mig. När jag framlagt mina förslag till riksdagen har jag gjort det med en nykterhetspolitisk motivering. Jag vill säga till herr Wiklund i Stockholm att jag har presenterat denna motivering i finansplanen, varför jag ansett det vara onö-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

dig att upprepa den i propositionen nr 12. Gör man en anpassning av priset på en vara till den allmänna prisutvecklingen, är detta en deklamation av att man inte vill att den skall vara relativt sett billigare än andra varor, och det är en uteslutande nykterhetspolitisk motivering som ligger bakom.

Skatten är för närvarande hög, vilket ingen kan bestrida. Det kostar i runt tal fyra kronor att framställa och till konsumenterna distribuera en liter, d. v. s. 100 centiliter, rent brännvin. Det förslag som jag lagt på riksdagens bord innebär att man lägger en skatt på 39 kronor till detta och saluför produkten för ett pris av 43 kronor 25 öre. Mittenpartiernas förslag innebär att denna 39-kronorsskatt skulle höjas till 41 kronor, och herr Engkvists förslag innebär att den skulle höjas till 43 kronor. Men vem som helst måste väl erkänna att det är något alldeles specifikt med denna beskattning. Den har ingen motsvarighet någon annanstans. Den enda motiveringen är den nykterhetspolitiska.

Jag föreställer mig att det för åtskilliga av kammarens ledamöter är något av en chock när jag presenterar dessa siffror. Det är alltså vad vi tar ut i skatt av den enkle mannen som köper en liter brännvin. Varan är lagligen tillåten — ingen kan bestrida detta. Och skulle vi komma på idén att bestrida det tror jag inte läget skulle bli bättre, eftersom all erfarenhet visar att länder som prövat totalförbudet snarare råkat in i en situation med mer besvärande problem när det gäller konsumtionen och alkoholskadorna än de länder som tolererar bruket och konsumtionen.

Jag har försökt känna mig fram till hur långt man kan gå, och vid de senaste justeringarna har vi följt regeln om anpassningen till andra prisstegringar. Man håller då konsumtionen ungefär konstant. Jag är medveten om att även ifall — vilket jag hoppas —

riksdagen godtar propositionen blir det en viss nedgång i konsumtionen under de första månaderna, kanske fram till juli månad. Sedan anpassar sig konsumtionen så småningom och vi får volymmässigt samma konsumtion som vi haft hittills innevarande år. Men vi har ett något högre pris och det får naturligtvis också en viss skattepolitisk effekt — det kan jag inte förneka.

Om man emellertid går längre på prisstegringens väg får det konsekvensen att man får ned totalkonsumtionen, att nedgången i konsumtionen varar litet längre och att det tar litet längre tid innan anpassningen till priset har skett. Jag är alldeles övertygad om detta och därför är det enligt min mening fel att räkna med någon skattemässig vinst på en höjning som ligger över den som föreslås i propositionen. Vi har studerat detta ganska noga och jag är ganska säker på att jag har rätt.

En synpunkt som inte kommit fram i debatten är att en dylik nedgång i totalkonsumtionen representerar en nedgång hos brukarna men inte hos missbrukarna. Det är väl 90 procent av svenska folket som brukar alkohol. De kan tycka att det nu är så dyrt att de skär ned sin konsumtion något. Många kan säga så — och det är väl bra — men jag ser inte varenda en som använder varan såsom en presumtiv missbrukare och en som går sin undergång till mötes. Då vore det ju dystert för vårt gamla land.

Om man går för långt med prisstegringar får man en nedgång totalt sett hos brukarna, medan däremot den arma man eller kvinna som har råkat i John Finkelmanns armar betalar vad det än är fråga om. Han eller hon låter följaktligen i en dylik situation spriten gå före allt annat och familjen sätts i efterhand. Man får inte glömma bort det när man ensidigt framhåller att dessa vanor endast kan ändras på det enkla sättet att man höjer priserna och skatten.

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

Det finns ett land som prövade detta i början på 1950-talet, nämligen Norge. Där kunde man konstatera — jag var socialminister på den tiden och hade många överläggningar med min norske kollega — en del underliga förhållanden. Människorna började bränna själva ute i skogsbygderna och på landsbygden. Folk skaffade sig substitut för den vara som var för dyr. Det faktum som den norska regeringen och den norske socialministern ställdes inför — utifrån rent nykterhetspolitiska bedömningar — var att de tvingades ta tillbaka den sista prisstegringen, ty det förekom oarter som man inte kunde acceptera. Man tvingades följaktligen av nykterhetspolitiska skäl att sänka priset, därför att man hade tagit i för hårt. — Jag har velat nämna detta såsom en förklaring till Kungl. Maj:ts proposition. Vi har försökt göra en avstämning, som förefaller mig ganska riktig.

I och med att de nykterhetspolitiska motiveringarna har fått vara vägledande för vilka prishöjningar regeringen har föreslagit kan man inte som fru Nettelbrandt göra gällande att dessa pengar användes för en specifik uppgift eller för att täcka en specifik kostnad. Däremot inför folkparti och centerparti detta är en ny argumentation; de vill nämligen klart och tydligt specialdestinera en del av spritprisstegringen till u-hjälpen. På denna punkt delar jag Valter Kristensons uppfattning. Det är att göra u-hjälpen en otjänst, om man menar att de extra prispåslagen skall gå till den. Man inbillar sig att man får inkomster, men jag tror att det blir ett slag i luften. Det enda resultatet blir att man i den offentliga debatten har hängt ut denna anknytning mellan sprit och u-hjälp. Det är en olycklig hopkoppling, som u-hjälpens ärliga förespråkare inte egentligen har någonting till övers för.

Jag har inte velat ge mig på de variationer som herr Engkvist har efterlyst i sin motion. Visst är väl hans

inställning riktig — när vi för några år sedan gjorde en omstötning av alkoholbeskattningen tog sig samma uppfattning uttryck i Kungl. Maj:ts proposition genom förslaget att dessa varor skulle beskattas efter alkoholhalten — men vi har nu tillsatt den stora alkoholpolitiska kommittén för att utreda frågan på så mycket av objektivt statistiskt material som den kan skaffa fram. Jag skulle störa kommitténs ritningar och beräkningar, om jag gjorde förskjutningar i den nuvarande beskattningen. Det har jag därför inte gjort.

Jag tror att det är riktigt att vi försöker komma över till de mindre alkoholstarka dryckerna i konsumtionen, men jag är inte absolut säker på att man i de typiska vindrickarländerna har mindre alkoholskador — för att använda detta uttryck — än man har i länder med andra konsumtionsvanor. Jag kan emellertid hålla med om att alkoholvanorna hos oss säkerligen visar en övervikt för starkspritkonsumtionen.

Detta är den svåra uppgiften för den alkoholpolitiska kommittén. Man kan prata hur mycket som helst om saken, men har man någon erfarenhet av det svenska folkets konsumtionsvanor på detta område, kommer man aldrig ifrån att den starka spriten i form av det vanliga svenska brännvinet, som är så dominant, tillhör den enkle mannens konsumtionsvanor. Jag tror inte att man med någon nämnvärd framgång kan försöka övertyga en trött och våt skogsarbetare eller en byggnadsarbetare, som har stått på en blåsig byggnadsställning, när han kommer hem i sitt hus, skall ha sin middag och vill ha ett glas till maten, därför att han är frusen och trött, att han skall dricka ett lätt rödvin i stället för det glas han anser sig behöva.

Vi har vissa vedertagna konsumtionsvanor. Man kan arbeta på lång sikt för att förändra dem, men i dag är den hårda beskattningen av brännvinet en hård beskattning av den enkle mannens

Andrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

konsumtionsvanor, och en lättnad för vinet är en lättnad för den bättre ställde mannens konsumtionsvanor. Spela inte teater och tro något annat; så är det i dag! Därför har den alkoholpolitiska kommittén att göra den svåra avvägningen och kompromissen att förena denna synpunkt med vad vi har framför oss som en arbetsmodell, nämligen en övergång till de lättare dryckerna på bekostnad av de starkare dryckerna.

Herr talman! Jag berömde de föregående talarnas koncentration, och jag skall sluta nu. Jag ville bara framföra ett par synpunkter som kunde berika debatten och som jag tyckte inte kommit fram tidigare.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag fäste mig vid herr Strängs påstående att förslaget i propositionen har nykterhetspolitiskt syfte. Visserligen kan finansministern säga det här från talarstolen, men det framgår inte av propositionen nr 12 och såvitt jag vet inte heller av finansplanen. Jag skulle gärna vilja veta var det står.

Sedan måste jag beklaga det resone-mang som herr Sträng förde om brännvinets roll för den, som finansministern uttryckte det, enkle mannen. Herr Sträng talade om en person som kommer hem och är våt, frusen och trött och menade att där måste det till en snaps för att vederbörande skulle komma på fötter igen. Ett sådant resone-mang från landets finansminister är beklagligt. — Herr Sträng säger att man inte kan tänka sig att bjuda denne »enkle man» rödvin. Jag vill då fråga: Vad bjuder man folk i andra länder, där starkspritkonsumtionen inte är så stor? Jo, där dricker man mera vin och mera öl, trots att man väl där också ibland är frusen och trött.

Finansministerns resonemang härvidlag håller inte. Och under alla förhållanden kommer i varje fall jag att för-

söka agera för att dryckesvanorna skall bli mer hyfsade också hos — som herr Sträng säger — den enkle mannen.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Även jag har förgäves letat i finansplanen efter den nykterhetspolitiska motiveringen. Jag tycker det hade varit riktigt om propositionen framlagts med en klar sådan motivering, men den finns som sagt inte angiven vare sig i propositionen eller i finansplanen, såvitt jag har kunnat finna. Vi skall emellertid inte tvista om det — det är ju av mindre vikt när finansministern dock här muntligen klart deklarerat sin uppfattning om det nykterhetspolitiska motivet, och det är vi tacksamma för.

Att alkoholpriserna inte skulle påverka även missbrukarna är tills vidare bara en tro och ett påstående. Jag räknar dock med att det mycket tydligt — genom de forskningar, som den alkoholpolitiska utredningen håller på med — skall klaras ut hur det verkligen förhåller sig med denna sak. Även missbrukarnas konsumtionsutrymme måste ju nämligen minska, om priserna på alkohol ökar och tillgången på denna vara sålunda försvåras, men jag ställer gärna frågan här öppen, så länge utredning pågår.

Jag har här likväl en lång serie av uppgifter från större delen av världens länder till belysning av problemet om alkoholtillgångens inverkan i stort. Det gäller antalet döda i skrumplever per 100 000 personer jämfört med konsumtionen av alkohol, omräknad i liter 100 procent per invånare. Det framgår av denna sammanställning klart och tydligt att där alkoholkonsumtionen, mätt på detta sätt, är störst och alkoholen sannolikt billigast, är frekvensen av denna sjukdom också vanligast. Andra belägg för detta samband finns också.

Jag tycker att vi dock tills vidare inte här skall tvista om denna fråga. Vi

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

skall i stället försöka få den ordentligt klarlagd på nytt genom de undersökningar, som den alkoholpolitiska utredningen gör.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Enligt min mening är detta en trosfråga, kanske en av våra mera svårbedömbara och svåråtkomliga. Vi behöver inte diskutera behovet av en sänkt spritkonsumtion i detta land. Detta behov är oerhört stort, men tyvärr förefaller det som om intresset för att verkligen komma till rätta med problemet är ringa.

Jag har aldrig hyst den uppfattningen att vi genom en höjning av spritpriserna skulle kunna lösa ett så stort problem som det föreliggande. Under de år jag tillhört riksdagen har jag i motioner yrkat avslag på föreslagna höjningar av spritpriset. Enbart det faktum att man godvilligt betalar 39 kronor i skatt för en liter sprit visar att det inte är möjligt att komma till rätta med spritproblemet genom att höja spritskatterna ytterligare.

Jag har inte motionerat i år, därför att jag har resignerat inför dem, vilka anser att spritens värde är så stort att de kan godta en ytterligare höjning. Men ännu en gång vill jag påpeka att när jag nu går mot en höjning av spritpriset sker detta av sociala skäl. Ingen skall tro att den som missbrukar sprit avhålls från spritmissbruk enbart genom en höjning av skatten. Ytterst blir det familjen som drabbas. Och den börda familjen får bära redan genom att ha en alkoholmissbrukare är tillräckligt stor.

Samtidigt skulle jag vilja säga att jag har en avvikande mening i fråga om vinkonsumtionen i detta land. Den stora olyckan är att vi har propagerat för ökad vinförbrukning och sagt att starkspriten är farlig. Jag vågar hävda att vinkonsumtionen ur tillvänjningssynpunkt är den farligaste, ty dagens ungdom anser det inte vara så riskabelt att

använda vin. Däremot reagerar den mot starksprit när sådan serveras.

Jag tror därför att vi på detta område måste tänka om. Jag vet att man i vinkonsumtionsländerna brottas med ett alkoholproblem som måhända är större än vårt.

Jag har som sagt fått resignera när det gäller att undergräva tron på pris-höjningar som ett verksamt medel mot alkoholmissbruk, men jag vill framföra en vädjan till finansministern. Om vi i dag genomför en höjning av spritpriserna ber jag att finansministern söker finna en form för förbud mot den s. k. representationsspriten. Detta gäller den representation, som stat, lands-ting, kommuner och enskilda företag och organisationer har, varigenom samhället, d. v. s. skattebetalarna, får bekosta den spritkonsumtion som äger rum.

Likaså anser jag det orimligt att vi skall ha kvar möjligheten att köpa billig skattefri sprit på flygplan, båtar m. m. Det märkliga inträffar nu att personer som måhända här i riksdagen har varit med om att genomföra höjningar av spritpriserna tillhör dem som inte vet hur mycket de skall få med sig när de t. ex. lämnar flygplanet på Arlanda. Det är upprörande att se att man så litet tänker på att i praktisk handling omsätta det syfte som man i riksdagen har förutsatt skulle uppnås. Det är orimligt att vi som har förmånen att delta i representationsmiddagen eller har råd att resa utomlands skall slippa undan spritskatten, medan de som ligger i rivningshus och fryser och har det svårt tvingas betala den.

Jag har, herr talman, velat göra denna deklaration. Man måste resignera inför den inställning som riksdagen har haft vid varje tillfälle då skattehöjningar på sprit har diskuterats, men jag tror att vi måste tillgripa andra åtgärder för att komma till rätta med spritmissbruket i vårt land. Vi måste överge tron på spritskattens konsum-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

tionsdämpande effekt och övergå till att vidta mer realistiska åtgärder. Nykterhetstillståndet i vårt land är så allvarligt att sådana åtgärder snabbt måste vidtagas.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Mitt anförande skall också bli mycket koncentrerat. Jag hade haft föga anledning att ta till orda, om inte finansministern för en stund sedan hade fört samma argumentation som andra socialdemokratiska talare tidigare i debatten har använt och som gjort ett mycket dåligt intryck på mig.

Argumentationen går ut på att regeringen och dess anhängare säger till oss: Jaså, ni vill att människor skall dricka och röka ihop till förbättrade barnbidrag, till bättre u-landsstöd och till försvarskostnaderna. Ja, så säger man! Bakom sådana argument ligger naturligtvis en förhoppning att många människor skall bli vreda på folkpartiet och centerpartiet som har föreslagit något sådant.

Att denna argumentation gjorde ett dåligt intryck på mig beror emellertid, herr talman, inte främst på att den är mycket dålig demagogi. Vi kan naturligtvis från vår sida, som fru Nettelbrandt tidigare i debatten har påpekat, med precis samma rätt säga till regeringen och dess anhängare: Tycker ni att det är riktigt att svenska folket skall dricka och röka ihop till finansministerns och andra statsråds löner, till att täcka förlusterna på de statliga företagen, till att betala de stegrade kostnaderna för beredskapsarbeten som bl. a. en bristfällig ekonomisk politik har fört med sig? Detta vore precis lika befogat — eller rättare sagt lika obefogat — som den argumentation som socialdemokraterna nu har använt mot oss. De sprit- och tobaksskatter som regeringen föreslår går givetvis direkt in i budgeten precis som de som vi har föreslagit. Lika litet som de flesta andra statsinkomster låter de sig hänföras

till den ena eller den andra utgiftsposten.

Men, som sagt, det är ändå inte det här felet med den socialdemokratiska argumentationen som jag särskilt fäst mig vid, utan det är själva den värdering som ligger bakom den. Jag anser alltså inte att man sakligt kan ställa mot varandra å ena sidan de inkomstförstärkningar för det allmänna som vi föreslagit och som riksdagen i dag diskuterar — möjligheterna för en opposition att pröva olika alternativ är självfallet begränsade — och å andra sidan de förbättringar av t. ex. barnbidragen som vi också föreslagit. Om man i alla fall gör en sådan jämförelse, och regeringen och dess anhängare gör det i debatten för att till det yttersta utnyttja det missnöje som kan tänkas uppstå på grund av att sprit- och tobakspriserna enligt våra förslag skulle höjas något kraftigare än vad som blir följderna av regeringsförslaget, då får man också finna sig i att drabbas av den kritik även från värderingssynpunkter som denna jämförelse ger anledning till.

Herr talman! Jag tror visst att en del människor kan bli missnöjda. Jag förstår naturligtvis också, att vår position kan vara förenad med en del politiska nackdelar. Men jag accepterar dessa nackdelar. Jag gör det därför att de etappmål på områden, som vi anser att regeringen försummat eller inte i tillräcklig grad beaktat, är så värdefulla, att en strävan att uppnå dem och att väcka förståelse hos den allmänna opinionen för det berättigade i att uppnå dem måste fullföljas, även om det skulle medföra vissa politiska nackdelar.

Till sist, herr talman, skall jag bara säga, att jag känner mig rätt övertygad om att den del av den socialdemokratiska argumentationen, som gått ut på att skapa denna motsatsställning och som inrymmer detta tal om en specialdestination, kommer socialdemokraterna att se tillbaka på med en hel del

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

betänksamhet innan en alltför lång tid har gått, ty den argumentationen, herr talman, präglas helt enkelt inte av ett tillräckligt mått av samhällsansvar.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet för att få tillfälle att svara på ett par frågor, som herr Kristenson ställde till mig och som jag inte fick tid att besvara under de korta repliker som tidigare stod till mitt förfogande.

Herr Kristenson frågade bl. a., hur det går ihop att hålla på såväl reservationen nr 2 som reservationen nr 3. Jag tror att herr Hamrin i Kalmar tillräckligt har utvecklat den saken, jag hade emellertid tyvärr inte tillfälle att höra herr Hamrins hela anförande och jag vill därför gärna, eftersom frågorna ställts till mig och upprepats, ändå säga någonting om dem.

Herr Kristenson har nog läst dessa reservationer litet för dåligt, eftersom han finner dem oförenliga. Den ena reservationen gäller en generell höjning vid bibehållandet av nuvarande system. Den andra reservationen gäller en förändring av den art för tobaksbeskattningen — märk väl herr Kristenson: den *art* — som föreslås i propositionen. Det betyder att man petar på själva systemets konstruktion, och det anser jag inte vara nödvändigt när vi nu, kanhända inom kort, har att vänta förslag till en ändring som löser hela problemet.

Även om herr Kristenson är ledamot av det statliga tobaksbolagets styrelse vill jag uppmana honom: Använd inte sådana uttryck som att det statliga tobaksbolaget varit lojalt och inte ändrat sin produktion. Menar herr Kristenson därmed — det är väl den enda logiska slutsats man kan dra — att privata företag på området har handlat illojalt? De har ju handlat fullt lagligt med utgångspunkt från gällande bestämmelser. Men bestämmelserna har varit ofullkomliga, det vill jag gärna

hålla med herr Kristenson om. Säg i stället att det statliga företaget inte har brytt sig om att anpassa produktionen efter gällande, mindre lyckade regler, eftersom man förmodligen har levt säker i förvissningen att Herren alltid hjälper de sina.

Herr Kristenson har också frågat hur jag kan motivera en skattebelastning som inte överensstämmer med skatteförmågan — det gäller nu spritbeskattningen. Ja, fråga inte mig, herr Kristenson! Fråga finansministern! Det finns nämligen ett sådant förslag i hans proposition, och har han inte nykterhetspolitisk motivering för det, så är det verkligen inte motiverat — det håller jag med herr Kristenson om. Skillnaden mellan finansministerns förslag och mittens förslag är inte en artskillnad, utan en gradskillnad. Dessutom finns det en skillnad just i motiveringen; utan den nykterhetspolitiska motiveringen föreligger det verkligen, som herr Kristenson säger, inget skäl till en uppläggning sådan som finansministerns.

Herr Kristenson vill också göra gällande att mitten vill att man skall suppa ihop till u-hjälp och barnbidrag. Det är fullständigt tokigt. Men *om* det skulle vara så, är det precis lika motiverat att säga till herr Kristenson att socialdemokraterna eller regeringen vill suppa ihop till sysselsättningsfrämjande åtgärder för de handikappade. Men herr Kristenson tycker inte att man skall argumentera på det sättet. Nej, herr Kristenson, det tycker inte jag heller. Men gör inte det då.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Till den sista ärade talararen och även till herr Hamrin i Kalmar vill jag säga att det väl ändå står klart att reservationerna 2 och 3 icke är identiskt lika. I reservation 2 hemställer man att den nuvarande indelningen i viktclasser skall bibehållas. Den är underskriven av två folkpartis-

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

ter i utskottet. I reservation 3, som ytterligare två folkpartister och samtliga centerpartister i utskottet undertecknat, krävs — det har också regeringen och utskottsmajoriteten gjort — att fem viktgrupper skall införas, alltså tre nya. I den ena reservationen hävdar alltså fru Nettelbrandt att det bör vara som det är, och i den andra reservationen säger hon att det bör införas tre nya viktgrupper. Det är bara denna motsatsställning jag ville visa på.

Fru Nettelbrandt sade vidare att Tobaksbolaget inte var lojalt mot det beslut som riksdagen hade fattat och att det andra bolaget följde de regler som gällde. Ja, visst följde det engelska bolaget gällande regler, men bevillningsutskottet hade tidigare, under vårsessionens början, hemställt att riksdagen måtte förorda och hos finansministern anhålla om en utredning av beskattningen av de extra långa cigarretterna. Tobaksbolaget var då lojalt mot detta utredningsyrkande och tog inte upp produktionen av superlånga cigarretter, utan lät vänta med den produktionen till dess att riksdagen tagit ställning. Såsom jag sade i mitt första anförande har Tobaksbolaget produktionsmässiga möjligheter att liksom konkurrenterna tillverka superlånga cigarretter. Jag meddelade i utskottet att Tobaksbolaget liksom andra fabriker som saluför cigarretter på den svenska marknaden kommer att tillhandahålla en superlång cigarrett men med en mindre diameter än cigarretterna för närvarande har. Tobaksbolaget kunde i våras ha tagit upp produktionen av superlånga cigarretter, och man hade då kunnat saluföra dessa på marknaden i september månad. Det engelska företaget saluförde däremot sina i april och inledde då också den mycket uppmärksammade reklamkampanj där det sades: Ni tjänar tre cigarretter på att övergå till denna superlånga cigarrett som är gynnad av de nuvarande skattereglerna.

Vidare säger fru Nettelbrandt att det är en gradskillnad mellan regeringens och mittenpartiernas förslag. Det rör sig om, såsom jag framhållit här tidigare, totalt 300 miljoner kronor. Tycker fru Nettelbrandt verkligen att det är en gradskillnad? Det gäller 5 procent större skattebelastning på spriten och 10 procent större skattebelastning på cigarretter. Det betyder att en normalrökare, som konsumerar 20 cigarretter om dagen, får en ökad skattebelastning på ungefär 150 kronor om året enligt mittenpartiernas förslag, som fru Nettelbrandt så ivrigt argumenterar för och enligt vilket denna ökade skattebelastning skall drabba tobakskonsumenterna, liksom även en viss skattebelastning skall drabba spritkonsumenterna.

Vidare påstod både herr Wedén och fru Nettelbrandt, att det är socialdemokraterna som använder argumentet att med folkpartiets och centerpartiets förslag kommer folk att i ännu högre grad än tidigare suppa ihop till u-hjälp, till barnbidrag, till försvaret m. m. Det är inte vi som använder det argumentet. Jag sade i mitt första inlägg att redan nu framförs detta argument till oss ifrån de vanliga medborgarna som inte har ett direkt inflytande på politiken och på riksdagsbesluten. De säger: »Jaså, nu skall ni i riksdagen besluta att vi som super och röker skall vara med och finansiera dessa nya utgifter.» Det är just ökningen av statsinkomsterna på dessa två förstnämnda konton, som ger anledning till denna argumentation.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Nu har alltså ledamoten av styrelsen för det statliga tobaksbolaget talat. Jag skall inte förlänga debatten med att gå in i någon argumentation mot honom på denna punkt. Jag vill bara med anledning av att han talar så varmt för det svenska bolaget och för dess möjligheter fråga: Hur är det, herr Kristenson, kan vi påräkna ett stöd

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

åt svenska företag beträffande chokladbeskattningen? Det finns engelska företag, som verkligen är favoriserade i jämförelse med svenska företag vid fabrikation av kex, eftersom de engelska företagen slipper chokladbeskattningen. Jag har inte hört talas om något stöd, när frågor av den typen har aktualiserats från mittenpartiernas sida, men en ändring på denna punkt kanske är att vänta. Eller kommer den omständigheten att det inte är fråga om några statliga kexföretag att föranleda, att herr Kristenson kommer att se an norrlunda på den saken?

Jag skall inte heller falla för frestelsen att närmare gå in på herr Kristensons påstående, att det nu när debatten lider mot sitt slut inte finns kvar något annat som grund för mittenpartiernas motivering än att folk ute i landet säger, att man skall supa ihop till det och det. Men vad säger inte folk ute i landet om hur regeringen handlar i den ena eller andra frågan? Skulle vi dra fram sådant i riksdagen och göra anspråk på att det är något slags bevisföring?

Det har skett en utdelning av voteringspropositionen och, herr Kristenson, vi kommer att rösta på reservation 2 som innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition såvitt avser tobaksbeskattningen. Om reservationen — tyvärr mot förmodan måste jag säga — kommer att bifallas betyder detta en annan lagtext beträffande viktklasserna än vad som föreslås av utskottet och i reservation 3. Det är riktigt att det för fullständighetens skull borde ha gjorts ett undantag härför i just reservation 2. Men jag tycker inte att herr Kristenson som själv sitter i utskottet och är medveten om den oerhörda tidspressen — utskottsbeslutet skulle tas kl. 11 en viss dag och reservationer skulle lämnas vid samma tidpunkt — skulle vilja på allvar göra affär av att det inte skett något undantag på just denna detalj.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Fru Nettelbrandts sista upplysning var väl ändå inte med sanningen överensstämmande. Bevillningsutskottet fattade sitt beslut på måndag och på tisdag kl. 11 gick reservationstiden ut. Så var det med den saken.

Fru Nettelbrandt sade att en av ledamöterna i det statliga tobaksbolagets styrelse stått här och talat, men efter mig intogs talarstolen av en av delägarna i detta statliga bolag, eftersom fru Nettelbrandt liksom alla andra svenska medborgare ju äger företaget. Jag förstår inte heller varför hon så hastigt i sitt trängda läge då det gäller inställningen till tobaksbeskattningen började tala om kex, som ju inte alls nämns i utskottsutlåtandet. Vi får väl behandla den frågan när det utlåtandet ligger på riksdagens bord.

Jag vill också upplysa fru Nettelbrandt om — vilket hon så liberal och folkpartistisk som hon är borde ha reda på — att Sverige avskaffat tobaksmonopolet. Svenska tobaks aktiebolaget är ett helt vanligt företag som konkurrerar på vanliga produktions- och vinstvillkor med andra företag. Det finns inte längre något tobaksmonopol i vårt land, utan fru Nettelbrandt kan starta en egen tobaksfabrik, liksom vem som helst. Det går att importera och sätta vilka priser som helst bara skattesubstanterna levereras in till staten. Allt detta är som sagt möjligt för fru Nettelbrandt och andra, ty det finns i dag inget statligt tobaksmonopol.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställda företages till avgörande på sådant sätt, att beslut först fattas beträffande föreliggande yrkanden angående skatt och tull på sprit och vin, därefter i fråga om yrkandena avseende skatt och tull på tobak, cigarettpapper och cigarettthylsor samt slutligen i ett sammanhang beträffande utskottets hemställda i övrigt.

Ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

Skatt och tull på sprit och vin

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 3) av herr Erik Filip Petersson m. fl. i motsvarande del; 3:o) bifall till reservationen 1) av herrar Tage Johansson och Wärnberg i motsvarande del; samt 4:o) bifall till motionerna I: 176 och II: 237; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen begärde dock herr Engkvist votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition i den förberedande voteringen antagits den under 3:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 1, såvitt avser skatt och tull på sprit och vin, antager reservationen 3) av herr Erik Filip Petersson m. fl. i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 1) av herrar Tage Johansson och Wärnberg i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propo-

sitionen. Herr Engkvist begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 40 nej, varjämte 39 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 1, såvitt avser skatt och tull på sprit och vin, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Erik Filip Petersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 121 ja och 64 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Skatt och tull på tobak, cigarrettpapper och cigarretthylsor

Det i reservationen 2) av herr Tistad och fru Nettelbrandt framställda yrkandet om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 12 i denna del.

Interpellation ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det i reservationen 2) av herr Tistad och fru Nettelbrandt framställda yrkandet om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 12, såvitt avser tobaksbeskattningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit detta yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 30 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet i fråga.

Förordningsförslagen

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i ut-

skottets betänkande nr 1, såvitt avser skatt och tull på tobak, cigarrettpapper och cigarretthylsor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Erik Filip Petersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 63 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

§ 6

Interpellation ang. amerikanska bombplans flygningar över nordiskt område, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JANSSON (vpk), som yttrade:

Herr talman! Den amerikanska bombplanskatastrofen vid Grönlands kust, där bombplan lastade med vätebomber störtade, har väckt bestörtning i hela Norden. De i samband med katastrofen gjorda avslöjandena, att amerikanska bombplan med vätebomber har permanent flygroute över nordiskt område, är ett skakande uttryck för terrorbalansens politik och måste betraktas som ett ytterst allvarligt incitament till utrikes-

Interpellation ang. beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster

politiska förvecklingar. Till detta kommer att katastrofen kan få följder för människornas hälsa som ännu inte går att överblicka. Plutonium, tillhörande de farligaste av radioaktiva ämnen, kommer att föras vidare med vattnet och vindarna.

Den amerikanska undersökningsgrupp, som närmare skall utreda orsakerna till katastrofen, har förklarat, att alla hittills påträffade bombplansrester är nedsmittade med radioaktiva ämnen. Från vetenskapligt håll förklaras, att skärvor med plutoniumpartiklar förvandlas till ett slags värmereaktorer, som smälter istäcket och sjunker till havets botten. Plutoniumsönderfallet kan fortgå genom århundraden, och radioaktiva partiklar kan efter mycket lång tid nå de europeiska ländernas kuster. Det ligger nära till hands att räkna med, att radioaktivitet från de fyra amerikanska vätebomberna kommer att leda till en förgiftning av de nordatlantiska fiskeområden, där många europeiska länders fiskeflotta tar fångster som till betydande delar förser Europa och även vårt land med såväl färsk som djupfryst fisk, liksom med olika slag av konserver. Det allvarliga i den situation som uppstått ligger inte endast däri, att i dessa polarvatten fångas hundratusentals ton värdefull fisk varje år, vilken i hittills okänd omfattning kan infekteras. De som arbetar med fisket i dessa områden får även sätta liv och hälsa på spel.

Med hänvisning till vad i interpellationen anförts, anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få ställa följande frågor:

1. Har Sveriges regering varit informerad om, att amerikanska bombplan med vätebombslaster har permanent flygroute över nordiskt område och finns några medgivanden om att dessa i vissa fall även får beträda svensk luftrum?

2. Finns på svensk sida upplysning-

ar om de fyra vätebombernas radioaktiva strålningskraft och energitvveckling och vilka sannolika konsekvenser som spridning av plutonium med vatten och vind kan få ur hälsovårdssynpunkt i de nordiska länderna?

3. Överväger regeringen några initiativ med anledning av det inträffade vid grönländskusten?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster

Ordet lämnades på begäran till

Herr WEDÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Folkpartiet har under en följd av år krävt en översyn av de skatte- och bidragsregler som medför att orimliga avbränningar sker på folkpensionärernas extrainkomster, när dessa höjs över en viss nivå. I vissa lägen kan avbränningarna t. o. m. bli större än de extrainkomster som pensionären åstadkommer med en extra arbetsinsats. Hans eller hennes ökade insats i produktionen belönas således med sänkt nettoinkomst.

De påtalade effekterna beror på att följande för pensionärernas extrainkomster ogynnsamma verkningar inträffar ungefär samtidigt:

1) De inkomstprövade folkpensionsförmånerna (kommunalt bostadstillägg och i förekommande fall hustrutillägg och s. k. äldre änkepensioner) avtrappas och försvinner.

2) Folkpensionärernas extra avdrag för nedsatt skatteförmåga urholkas och upphör.

3) Skatt börjar utgå. Redan vid låga inkomster måste kommunalskatt erläggas. Vid något högre sidoinkomster träder statsskatten till.

Finansministern föreslog till 1967 års riksdag vissa lättnader för dessa hårt

Interpellation ang. beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster

drabbade pensionärer. Som vi emellertid påpejade i en motion var de inte tillfredsställande. Även med den nya ordningen kommer marginalbelastningar på upp emot 100 procent sannolikt inte att kunna undgås i vissa inkomslägen. Folkpartiet föreslog därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag till nya bestämmelser rörande beskattningen av folkpensionärer i dessa här anförda avseenden.

Bevillningsutskottet ställde sig enhälligt positivt till de av oss anförda synpunkterna. Utskottet framhöll bl. a. att det inte minst från rättvisesynpunkt är angeläget att i möjligaste mån undanröja de ogynnsamma verkningarna av det nuvarande bidrags- och beskattningssystemet. »Utskottet förordar därför att frågan om beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster snarast blir föremål för utredning. En tänkbar lösning, som utskottet anser böra övervägas, är att införa någon form av definitiv källskatt för folkpensionärer med sidoinkomster upp till en viss storlek. En sådan utredning kan lämpligen verkställas inom den pågående utredningen om definitiv källskatt. Med hänsyn till de speciella regler, som sedan länge gällt rörande folkpensionärernas beskattning, torde det inte möta några principiella betänkligheter att införa en definitiv källskatt för denna grupp skattskyldiga, innan en dylik reform av mer allmän räckvidd genomförts.»

När denna fråga behandlades av andra kammaren ställde herr Gustafson i Göteborg en direkt fråga till utskottets socialdemokratiska talesman om detta problem: »Vill utskottets talesman bekräfta att det är hela utskottets uppfattning, att frågan om behandlingen av folkpensionärernas sidoinkomster skall brytas ut ur det stora sammanhanget och få en separat lösning så att vi kan nå fram till ett beslut utan dröjsmål?» Herr Brandt svarade att enligt utskottets mening borde denna fråga lämpli-

gen utredas av den pågående utredningen om definitiv källskatt och att det inte borde möta några principiella betänkligheter att göra ett försök med denna grupp innan det sker en övergång till mer allmän definitiv källskatt. Han fortsatte: »Herr Gustafson i Göteborg frågade mig, om detta var hela utskottets mening och jag anser mig ha bemyndigande att deklarerat att så är fallet. Även den ledamot i utskottet som är ledamot i utredningen om definitiv källskatt är helt med på att man skall försöka åstadkomma en snabbutredning och på försök tillämpa en dylik källskatt i fråga om folkpensionärerna.» (AK 22/2 -67.)

Riksdagens beslut blev också att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av frågan om folkpensionärernas sidoinkomster, varvid särskilt bör övervägas möjligheten att införa en definitiv källskatt för folkpensionärer. Detta beslut fattades den 22 februari 1967.

Vissa frågor med anknytning till detta problem behandlas av pensionsförsäkringskommittén. Vad gäller den här berörda skattefrågan har emellertid regeringen ännu inte utfärdat några tilläggsdirektiv till källskatteutredningen eller tillsatt någon annan offentlig utredning i ärendet. Jag förutsätter därför att regeringen, med hänsyn till riksdagens klara och entydiga beslut och de försäkringar som då gavs från socialdemokratiskt håll, på annat sätt är sysselsatt med att utreda frågan.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig att redogöra för hur långt det av riksdagen begärda utredningsarbetet angående beskattningen av folkpensionärernas sidoinkomster har utvecklats och när förslag i ärendet kommer att föreläggas riksdagen?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. åtgärder mot silikos

§ 8

Interpellation ang. åtgärder för att öka sverigeinformationen i Japan

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Till de märkligaste dragen i den internationella ekonomiska utvecklingen efter andra världskriget hör Japans utomordentligt snabba industriella och handelspolitiska expansion. Den köpkraftiga och kvalitetsmedvetna japanska marknaden har också på senare år fått snabbt ökat intresse ur svensk exportsynpunkt.

En förutsättning för önskvärd utveckling av de svensk-japanska handelsrelationerna är dock att vi på denna speciella marknad förbättrar informationen om vårt land. Uttalanden från personer som ingående studerat förhållandena i Japan bestyrker bedömningen att sverigeinformationen där är klart otillräcklig. De svenska insatserna på detta område framstår som begränsade särskilt i relation till vad som görs från vissa andra västeuropeiska länder såsom exempelvis Danmark och Österrike.

En av de åtgärder som förordats för att förbättra informationen om vårt land i Japan är att en särskild informationssekreterare eller pressattaché knytes till den svenska beskickningen i Tokyo. Med hänsyn till de möjligheter som den japanska marknaden kan ge för svenskt näringsliv synes detta önskemål vara befogat. En informationssekreterare vid beskickningen i Tokyo torde även kunna göra insatser i fråga om sverigeinformationen i andra ostasiatiska områden såsom Korea, Kina och Hong-kong.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet vidtaga några åtgärder för att öka sverigeinformationen i Japan?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. åtgärder mot silikos

Ordet lämnades på begäran till

Herr FREDRIKSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Genom beslut vid 1962 års riksdag hemställdes till Kungl. Maj:t, att det skulle uppdras åt statens institut för folkhälsan och arbetarskyddsstyrelsen att utforma ett program för en aktivare kamp mot sjukdomen silikos. Sedermera fick institutet Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda vilka åtgärder som borde vidtas på det aktuella problemområdet. Efter samråd med arbetarskyddsstyrelsen samt efter hörande av vissa statliga myndigheter och arbetsmarknadsorganisationer presenterades en plan för det undersökningsarbete som ansågs böra komma till stånd. I Kungl. Maj:ts proposition 1963:67 gav vederbörande departementschef sitt samtycke till att undersökningarna skulle få påbörjas. Under de därpå följande åren har riksdagen anvisat medel för undersökningarnas bedrivande.

Som ett resultat av institutets och styrelsens arbete framlades i början av 1967 en redogörelse rubricerad »Silikos i Sverige» (arbetsmedicinska institutets vetenskapliga skriftserie, nr 1 år 1967). Rapporten är lindrigt sagt alarmerande. Det framgår bl. a. att cirka 25 000 personer i vårt land har arbeten, där de är utsatta för luftburet kvartshaltigt damm, vilket som bekant anses vara den väsentligaste sjukdomsframkallande faktorn. Många arbetare befinner sig således i vad som kan kallas riskzonen. Hur många av dem som kommer att få si-

Interpellation ang. åtgärder mot silikos

likos kan inte med bestämdhet förutses. Däremot vet vi att det de senaste tio åren har anmälts drygt 900 fall av silikos till socialförsäkringsinrättningarna. Huvudparten av fallen finns på järnhanteringens och gruvdriftens områden.

Av sammanfattningen av undersökningsresultaten framgår att en jämförelse med tidigare inträffade sjukdomsfall visar på en viss nedgång i frekvenssiffrorna under senare år. Särskilt gäller det inom den keramiska industrin. Men — och det finner jag vara alarmrande — uppgifterna från t. ex. kvartsarbete och stenindustri visar på en oförändrad eller t. o. m. ökad sjukdomsfrekvens. Inte mindre anmärkningsvärt är, att det fortfarande kan inträffa att företaget tar upp sådan tillverkning där silikofaran kan finnas, utan att man dessförinnan vidtar sjukdomsförebyggande åtgärder.

Det undersökningsarbete som utförts är mycket förtjänstfullt och ger, enligt min mening, underlag för sådana förebyggande åtgärder som innebär en intensifiering av kampen mot silikosen. Arbetsmedicinska institutet och arbetarskyddsstyrelsen har också vidtagit vissa uppföljningsåtgärder. Dessa har emellertid begränsad räckvidd och har av Landsorganisationen betecknats som klart otillräckliga.

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om andra kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta i anledning av de resultat som framkommit i silikosundersökningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmälde

bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse, och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 11

Anmälde och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 50, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m. jämte motioner.

Vidare anmälde och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens förordnanden:

nr 51, för herr Karl Åke Larsson att vara suppleant i riksdagens förvaltningskontor; och

nr 52, för herr Nils Erik Wååg att vara suppleant i riksdagens förvaltningskontor.

§ 12

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 15, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1965 (nr 186) om lagrådet m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 13

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 9 febr.—23 febr. 1968 för att

deltaga i kompetensutredningens studieresa till USA.

Stockholm den 2 februari 1968

Anna-Lisa Lewén-Eliasson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 13.15.

In fidem

Sune K. Johansson
